

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

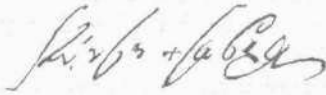
Τόμος Δέκατος

Συνδρομή ἰτησία: Ἐν Ἀθήναις φρ. 10, ἐν ταῖς παρυχαίς φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἰσθητικῶς γίνονται ἀπὸ Ἰαννουαρίου καὶ τοῦ ἑταῦς καὶ εἰς ἰτήσιαις — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

19 Ὀκτωβρίου 1880

Ἰανουαρίου τῆς ὑπογραφῆς τοῦ

KITZOU ΤΣΑΒΕΛΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ὑπὸ τοῦ K^o Egger.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ἱστορία τοῦ βιβλίου ὁ Κ^o Egger ἀνεδημοσίευσεν ἐσχάτως, μετὰ ποικίλων προσθηκῶν καὶ ἀλλοιώσεων, σειρὰν ἔργων πρὸ τινων ἐτῶν καταχωρισθέντων ἐν τῷ ἀξιολόγῳ περιοδικῷ Magasin d'Education et de Récréation.

Τὰ ἔργα τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅσον σχεδὸν καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν. Καὶ μὲν καὶ ἀπὸ τῆς ἐν Σορβόννῃ ἔδρας καὶ διὰ τοῦ καλῆμου του ἀποτείνεται πρὸς τοὺς Γάλλους, χάριν τῶν ὁποίων πρὸ τοσούτων ἐτῶν διδάσκει καὶ γράφει. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ εἰς τὰς συγγραφὰς αὐτοῦ διαφαίνεται πάντοτε ἡ ἐπίδρασις τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, ἐντὸς τῆς ὁποίας διήλθε καὶ διέρχεται νοερῶς, οὕτως εἰπεῖν, τὸν βίον. Ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἔρωσ, ἀντανακλώμενος καὶ ἐπὶ τῆς νέας, κατὰ φυσικὴν διέλιξιν ἀποκαθιστᾷ φιλέλληνα τὸν ἑλληνοεὐρωπαϊκόν. Τῆς διπλῆς του ταύτης ἰδιότητος ἀνευρίσκουσι καὶ πάλιν τεκμήρια ἐν τῷ προκειμένῳ συγγράμματι. Καὶ περὶ μὲν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ μὴ γράψῃ πολλά, γράφουσι περὶ γραμμῶν καὶ βιβλίων· ἀλλ' ἡ μνημόνευσις τῶν ταπεινῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος προόδων, ἐν τῷ μέτῳ τῆς κολοσσικῆς ἀναπτύξεως τοῦ βιβλίου ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ, εἰς τὴν φιλελληνικὴν κυρίως ἐπισείκειαν τοῦ σοφοῦ συγγραφέως ὀφείλεται.

Ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς γραφῆς ὁ Κ^o Egger παρακολουθεῖ βῆμα πρὸς βῆμα τὰς τύχας αὐτῆς καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πρὸς διατύπωσιν καὶ δικαιώσιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τῶν ἐπιγραφῶν ἐπὶ λίθου ἢ μεταλλοῦ μεταβαίνει εἰς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ κατασκευὴν τοῦ παπύρου, ἀπὸ τῆς χρήσεως τοῦ παπύρου εἰς τὴν τῆς περγαμινῆς καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὸν ἐκ βάμβακος χάρτην, μέχρις οὗ ἡ τυπογραφία ἀντικαθιστῶσα καλλιγράφους καὶ ἀν-

τιγραφεῖς ἔδωκεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ βιβλίου τὴν ὄψιν, τῆς ὁποίας τὰ τελευταῖα θαυμάσια ἀποτελέσματα ἐξετάζει ὁ συγγραφεὺς μέχρι τῶν ἐρμαρίων τῆς παγκοσμίου ἐκδόσεως τοῦ 1878.

Τοιοῦτον ἐν συνόψει τὸ σχέδιον τῆς Ἱστορίας τοῦ βιβλίου. Ἀλλὰ τσακυτὴ ἢ ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ πληθὺς καὶ ποικιλία τῆς ὕλης, τοσαῦται αἱ λεπτομέρειαι τὰς ὁποίας δι' ἀφελοῦς διηγηματικοῦ ὕφους ἀπεθησαύρισεν ἐν αὐτῷ ὁ πολυμαθὴς καθηγητὴς, ὥστε ἀποβαίνει δυσχερὴς ἢ ἀνάλογος τοῦ. Πᾶσα σελὶς περιέχει πληροφορίας ἀξίας μνημονεύσεως. Ἀντὶ παντὸς ἄλλου ἀποσπάσματος παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸν ἐπίλογον, ὅπου μετὰ συγκινητικῆς καρτερίας ὁμιλεῖ ὁ συγγραφεὺς περὶ τοῦ δυστυχήματος, τὸ ὁποῖον βαρύνει τὸ ἄλλως ἀκμαῖον γῆρας του.

« Ἐνῶ εἰσέτι ἔγραψον ταῦτα, λέγει, ἡ ὕρασις μου, ἣτις ποτὲ δὲν ἦτο πολὺ δυνατὴ, ἐξησθήνησεν ἔτι μᾶλλον, ἔνευ ἐλπίδος πλέον, φοβοῦμαι, θεραπείας. Ἐδέησε ν' ἀποτελειώσω διὰ ζένης χειρὸς τὸ ἔργον μου τοῦτο, ἐναποθέτων ἐν αὐτῷ μετὰ τῶν ἀναμνήσεων μου τὴν πρὸς τοὺς νέους στοργὴν μου. Πολλοὶ θὰ εἴπωσιν ἴσως πρὸς ὑμᾶς — Ἴδου τ' ἀποτελέσματα τοῦ πάθους τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῶν βιβλίων. — Ἀλλὰ μὴ ἀκούητε τοὺς τοιοῦτους καὶ μὴ ποτὲ ἀποστραφῆτε ἀπὸ πάθους, τὸ ὁποῖον τιμᾷ πᾶσαν εὐγενῆ ψυχὴν. Μὴ σᾶς ἀποθαρρύνῃ τὸ παράδειγμα μου· ὠφελούμενοι ὅμως αὐτοῦ προσέχετε καὶ μὴ κατατρεχᾶσθε τοῦ πολυτίμου ὄργάνου, τὸ ὁποῖον ἡ φύσις σᾶς ἐδώρησε πρὸς ἀπόκτησιν μαθησέως.

» Ἄς παρακαλέσωμεν πάντες τοὺς τυπογράφους νὰ φείδωνται ἡμῶν, προμηθεύοντες καλῶς ἐπεξεργασμένα βιβλία. Ἄλλ' εἴτε καλῶς εἴτε μὴ ἐκτυπούμενα, ἔστωσαν τὰ καλὰ βιβλία οἱ πιστοὶ ὁμῶν φίλοι πάντοτε.

» Ὅτε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀπεβίωσεν ὁ σεβασμιος πρύτανις τῶν Γάλλων τυπογράφων Ἀμβρόσιος Διδότος, ἡ χήρα του, πρὸς τὴν ὁποίαν ἐξέφραζα τὰς συλλυπητηρίους εὐχὰς μου, μοι εἶπε: — Ἄ, Κύριε μου, ὁ δυστυχὴς μου σύζυγος ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἐργασίαν. Μὴ τὸν μιμηθῆς. — Ὁ ἀποθανὼν λόγιος εἶχε ζῆσει ὀγδοήκοντα καὶ τέσσαρα ἔτη. Δὲν συνέτεμεν ἡ σπουδὴ τὸν βίον του.

» Ἀπ' ἐναντίας, ἠδυνάμην ἐνταῦθα νὰ παραθέσω πολλὰ παραδείγματα μακροβιότητος λο-

«γίον. Ὁ πνευματώδης Λουκιανὸς ἀναφέρει πολ-
» λά τοιαῦτα ἐν τινι διατριβῇ του. Καὶ ὁ Κικέρ-
» ρων δὲ ἐν τῷ ὠραίῳ διαλόγῳ του *περὶ γήρατος*
» παρέρχεται ἐνθαρρυντικὸν ἐπίσης παράδειγμα διὰ
» τῆς ζωῆς ἐν αὐτῷ ἀπεικονίσεως τοῦ Κάτωνος,
» ὅστις ἀναδείξει ἀδάμαστον ἐνεργητικότητα ὡς
» ῥήτωρ, ὡς συγγραφεὺς, ὡς πολιτικός, ἐν πολέ-
» μῳ, ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ, ἀπέθανε πλέον ἢ ὀγ-
» κδοκοντούτης, ἔχων εἰσέτι ἀκμαίαις ἀπάτας αὐ-
» τοῦ τὰς διανοητικὰς δυνάμεις.

«Κατηρόμενοι δ' εἰς μεταγενεστέρην ἐποχὴν
» ἔχουσαν τὸν Κασσιόδωρον ζήσαντα, ὡς λέγεται,
» ἐπέκεινα τῆς ἑκατονταετηρίδος. Κατὰ τοὺς νε-
» ωτέρους χρόνους ὁ Φοντενέλλος ἐχρημάτισεν ἐπὶ
» ἐξήκοντα ὄλα ἑτη γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίαις
» Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἀπέβιασε δὲ ἑκα-
» τοντούτης κατὰ τὸ 1757. Ὁ δὲ Κος Chevreuil,
» εἰς τῶν μεγαλύτερων χημικῶν τῶν καθ' ἡμᾶς
» χρόνων, ἐξακολουθεῖ εἰσέτι, εἰς ηλικίαν ἐνενή-
» ηκοντα καὶ τεσσαρῶν ἐτῶν, ἐξασκῶν δραστηρίως
» τοῦ καθηγητοῦ καὶ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ τὰ κα-
» θήκοντα. Ὡστε ἡ διανοητικὴ ἐργασία συντηρεῖ
» μαῖλλον ἢ ἐξαντλεῖ τὸν βίον. Μάθημα τοῦτο κα-
» λὸν, ὡς συμπέρασμα βιβλίου σκοποῦντος τὴν
» ἐξίστησιν τῶν βιβλίων».

Ἄς εὐχόμεθα μακρὸν εἰσέτι βίον καὶ εἰς τὸν
γενναῖον γέροντα, οὗτινος ἡ διακνής διάνοια ἀνα-
πληροῖ τὸ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐπιλαθῆσαν,
κακῆ μοῖρα, σκότος.

Ἐν Παρισίαις.

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ

ΑΝΕΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

[Μυθιστόρημα Ἐκτοροῦ Μαλό βραβευθὲν παρὰ τῆς γαλ-
λικῆς Ἀκαδημίας. Μετάφρασις Α. Ρ. Παγκαθῆ].

Συνέχεια· ἰδὲ σελ. 649.

ΚΑ'

Ὁ Κύκνος.

Ἄφ' οὗ δὲ μᾶς ἀφῆκεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βόβ, τὸ
πλοῖον ἔμεινε σιωπηλὸν ἐπὶ τινα χρόνον, καὶ ἄλλο
δὲν ἠκούσαμεν πλὴν τοῦ ἀνέμου, βοῶντος εἰς τὰ
σχοινία, καὶ τῆς θαλάσσης, κροτούσης κατὰ τῆς
τρόπιδος. Βαθυμηδὸν ὁμοῦ ἐξύπνησε. Βήματα ἀν-
τήχησαν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, σχοινία ἐπι-
πτου, τροχαλία ἔτριζον, ἄλλοις ἐτυλίσσαντο καὶ
ἐξετυλίσσαντο, ὁ ἐργάτης βαρέως ἐστρέφετο ἰ-
στίον ἀνεσύρηθη, τὸ πηδάλιον ἠκούσθη στενάζον,
τὸ πλοῖον ἐκλινε πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν, καὶ
ἤρχισε νὰ κινῆται ὡς αἰὼρα πρὸς ἄνω καὶ κάτω.
Ἐχομεν ἀναχωρήσει· ἐβόηθη.

Βραδέα καὶ ἡσυχος κατ' ἀρχὰς ἡ κίνησις αὐ-
τη, μετ' ὀλίγον ἔγινε ταχύτερα καὶ τραχύτερα.
Τὸ πλοῖον ἐθυβίζετο κυλιόμενον, καὶ πάλιν κύ-
ματα βιαίως κατερρήγγυντο κατὰ τῆς πρύμνης
ἢ κατὰ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς του.

— Δυστυχῆ Ματτία! εἶπον εἰς τὸν σύντροφόν
μου, λαμβάνων τὴν χεῖρά του.

— Δὲν βλάπτει, ἀπεκρίθη. Ἐβόηθη. Ἄλλως
τε τὸ ἥξυρον ὅτι θὰ τὰ ἔχωμεν ταῦτα. Ἐκ τῆς

ἀμάρτης ἐβλεπον ὅτι ὁ ἄνεμος ἐκίνει τῶν δένδρων
τὰς κορυφάς, καὶ ἔλεγον κατ' ἑαυτοῦ ὅτι εἰς τὴν
θάλασσαν θὰ χορεύσωμεν. Χορεύομεν, ἰδοῦ.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἠνεώχθη ἡ θύρα τοῦ κοι-
τώνος ἡμῶν.

— Ἄν θέλετε ν' ἀναβῆτε εἰς τὸ κατάστρω-
μα, εἶπεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βόβ, δὲν ὑπάρχει πλέον
κίνδυνος.

— Ποῦ ὑποφέρει τις ὀλιγώτερον; ἠρώτησεν ὁ
Ματτίας.

— Καίμενος.

— Σὰς εὐχαριστῶ. Μένω ὡς εἶμαι, καίμενος.
Καὶ ἐξετάθη εἰς τὰς σανίδας.

— Ὁ ναύτης θὰ σοὶ φέρῃ ὅ,τι χρειάζεσαι,
εἶπεν ὁ πλοίαρχος.

— Σὰς εὐχαριστῶ. Ἄν ἡμπορῇ νὰ μὴ ἀργήσῃ,
θὰ ἔλθῃ ἐγκαίρως.

— Ἀπὸ τώρα;

— Ἦρχισε πρὸ καιροῦ.

Ἡθέλησα νὰ μείνω πλησίον του, ἀλλὰ μ' ἔ-
στειλεν εἰς τὸ κατάστρωμα, ἐπαναλαμβάνων μοι·
— Δὲν βλάπτει, ἐσώθη. Ποτὲ ὁμοῦ δὲν υπέ-
θετον ὅτι θὰ ἡγαστοῦμαι ἔχων τὴν ναυτίασιν.

Ὅταν ἀνέβην εἰς τὸ κατάστρωμα, δὲν ἐδυνή-
θην νὰ σταθῶ ὀρθῶς, καὶ ἠναγκάσθην νὰ στα-
ριθῶ κροτούμενος ἀπὸ σχοινίου. Ὅσον μακρὸν
ἐδύνάτο τὸ βλέμμα νὰ βυθισθῇ εἰς τῆς νυκτὸς
τὰ σκότη, ἐβλέπομεν λευκὴν ἀφροῦ ἐπιφάνειαν,
ἔφ' ἧς ἔτρεχε τὸ πλοῖαριον ἡμῶν, κλίνον ἐπὶ τὴν
μίαν πλευρὰν ὡς ἂν ἔμελλε ν' ἀνατραπῇ. Ἀλλὰ
δὲν ἀνετρέπετο, καὶ ἐνίστε ἀνεγείρετο ἐλαφρῶς,
ἀναπηδῶν εἰς τὰ κύματα, καὶ φερόμενον καὶ ὠ-
θυόμενον ὑπὸ δυτικῷ ἀνέμῳ.

Στραφεὶς πρὸς τὴν ξηρὰν, εἶδον τὰ φῶτα τοῦ
λιμένος ὡς σημεῖα μόνον πλέον φαινόμενα ἐντὸς
τῆς ἀτμώδους σκοτίας, καὶ ὡς ἐξησθένουν καὶ
ἠφραινίζοντο ἄλλα μετ' ἄλλα, μετ' εὐαρέστου αἰ-
σθήματος ἀπελευθερώσεως ἀπεχειρέθησα τὴν Ἀγ-
γλίαν.

— Ἄν ὁ ἄνεμος ἐξακολουθήσῃ ὡς πνέει, μοὶ
εἶπεν ὁ πλοίαρχος, δὲν θὰ φθάσωμεν ἐξώρας ἀ-
πόψε εἰς Ἴσιγνύ. Ταχὺ πλοῖον εἶναι ἡ Ἐκλειψία.

Ὁλόκληρος ἡμέρα θαλάσσης, καὶ ὑπὲρ τὴν ἡ-
μέραν μάλιστα. Ὁ δυστυχὴς Ματτίας! Καὶ ἡ-
χαριστεῖτο ἔχων ναυτίασιν!

Περῆλθεν ὁμοῦ ἡ ἡμέρα αὕτη, ἢν ἐγὼ ἐδαπά-
νησα ὀδοιπορῶν ἀπὸ τοῦ καταστρώματος εἰς τὸν
κοιτῶνα καὶ ἀπὸ τοῦ κοιτῶνος εἰς τὸ κατάστρω-
μα. Ὅτε δὲ ποτε συνδιελεγγόμενος μετὰ τοῦ πλοῖ-
άρχου, ἐξέτεινεν οὗτος τὴν χεῖρα πρὸς τὰ νοτιο-
δυτικά, καὶ ἐκεῖ εἶδον ὑψηλὴν λευκὴν στήλην,
διαγραφομένην ἐπὶ τοῦ λευκοκυάνου ὀρίζοντος.

— Τὸ Βαρρ.δερ, μοὶ εἶπε.

Ἔσπευσα τρέχων κάτω νὰ φέρω τὴν καλὴν εἴ-
δησιν εἰς τὸν Ματτία. Ἐβλέπομεν λοιπὸν τὴν
Γαλλίαν. Ἀλλὰ μέχρις Ἴσιγνύ ἡ ἀπόστασις εἶναι
ἀκόμη μεγάλη, διότι ἔπρεπε νὰ παραπλεύσωμεν

ἄλλην τὴν χερσόνησον τοῦ Κοτεντίνου, πρὶν εἰσελ-
θωμεν εἰς τὴν Βίραρ καὶ εἰς τὴν Ἀύραρ.

Ἐπειδὴ ἦτον ἐξώρας ὅταν καταπλεύσωμεν εἰς
Ἴσιγνύ, ὁ πλοίαρχος ἐνεστηθῆναι νὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ
νὰ κοιμηθῶμεν εἰς τὸ πλοῖον· τὴν ἐπαύριον δὲ
μόνον τὸ πρῶτ' ἐχωρίστημεν αὐτοῦ, ἐκφράσαντες
τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν ὡς ὠφελοῦμεν.

— Ὅταν θελήσῃτε νὰ ἐπιστρέψῃτε εἰς τὴν
Ἄγγλιαν, μᾶς εἶπε, σφίγγων ἀποτόμως τὰς χεῖ-
ράς μας, ἡ Ἐκλειψία ἀποπλέει ἐντεῦθεν πᾶσαν
τρίτην. Εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σας.

Εὐγενὴς πρότασις, ἀλλ' οὐδεμίαν πρόθεσιν εἶ-
χομεν νὰ ὠφεληθῶμεν ἐξ αὐτῆς, διότι ἕκαστος
ἐξ ἡμῶν εἶχε τοὺς λόγους του ἵνα μὴ διαπλεύσῃ
τὸν πορθμὸν τόσον ταχέως πάλιν.

Ἀπέβην λοιπὸν εἰς τὴν Γαλλίαν, ἔχοντες
μόνα τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ μουσικὰ ἡμῶν ὄργανα,
διότι ὁ Ματτίας εἶχε φροντίσει νὰ συμπαραλάβῃ
τὴν ἀρπαν μου, ἢν εἶχον ἀφήσει εἰς τοῦ Βόβ, ὅταν
ἐπῆγα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Δουρῆς. Οἱ
δὲ σάκκοι ἡμῶν εἶχον μείνει μετὰ τοῦ περιεχο-
μένου αὐτῶν εἰς τὰς ἀμάξας τῶν Δρισκόλλ. Τοῦτο
μᾶς ἐστενοχώρει, διότι δὲν ἐδυνάμεθα ν' ἀναλά-
βωμεν τὸν πλάνητα ἡμῶν βίον ἄνευ χιτώνων, ἄ-
νευ καλῶν, καὶ πρὸ πάντων ἄνευ χάρτου γεω-
γραφικοῦ. Κατ' εὐτυχίαν ὁ Ματτίας εἶχε δώδεκα
δραχμὰς οἰκονομιῶν, καὶ προσέτι τὴν μερίδα ἡ-
μῶν ἐκ τοῦ συνεταρισμοῦ μετὰ τοῦ Βόβ καὶ τῶν
συντρόφων του, συμποσομένην εἰς εἰκοσιδύο σε-
λίγια, ἢ εἰκοσιεπτὰ δραχμὰς καὶ λεπτὰ πενή-
κοντα. Ταῦτα ἀπετέλουν περιουσίαν δραχμῶν τεσ-
σαράκοντα, ἧτις δι' ἡμᾶς ἦτον μεγάλη. Ὁ Ματ-
τίας εἶχε θελήσει νὰ δώσῃ αὐτὰ τὰ χρήματα εἰς
τὸν Βόβ, ἵνα χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν δαπάνην τῆς
δραπετεύσεώς μου· ἀλλ' ὁ Βόβ ἀπεκρίθη ὅτι δὲν
πληρώνεται τίς ὅ,τι κάμνει ἐκ φιλίας, καὶ δὲν ἡ-
θέλησε τίποτε νὰ δεχθῇ.

Ἡ πρώτη λοιπὸν ἡμῶν φροντίς, ἅμα ἐξήλθο-
μεν τῆς Ἐκλειψίας, ὑπῆρχε νὰ εὕρωμεν παλαιὸν
τινα σάκκον στρατιωτικὸν, καὶ ν' ἀγοράσωμεν
δύο ὑποκάμισα, δύο ζεύγη καλῶν, ἐν σαπώνι-
ον, ἐν κτένιον, κλωστήν, κομβία, βελόνας καὶ
τὸ χρυσιμώτατον πάντων τῶν τοσοῦτον χρησί-
μων ἀντικειμένων,—ἐνα χάρτην τῆς Γαλλίας.

Καὶ ποῦ νὰ ὑπάγωμεν τώρα, ἀφ' οὗ ἡμεθα ἐν
Γαλλίᾳ; Ποῖον δρόμον ν' ἀκολουθήσωμεν; πῶς
νὰ διευθυνθῶμεν;

Τοῦτο συνεζήτησαμεν ἐξεληθόντες τοῦ Ἴσιγνύ
καὶ προβαίνοντες εἰς Βαυεῦλην.

— Ἐγὼ, εἶπεν ὁ Ματτίας, δὲν ἔχω προτιμή-
σεις· ἔτοιμος εἶμαι νὰ ὑπάγω πρὸς δεξιὰ ἢ πρὸς
ἀριστερά. Ἐν μόνον πρᾶγμα ζητῶ.

— Τὸ ποῖον;

— Νὰ παρακολουθήσωμεν ἕνα ποταμὸν, μέγαν
ἢ μικρὸν, ἢ μίαν διώρυγα, διότι ἔχω μίαν ἰδέαν.

Ἐπειδὴ δὲ δὲν τὸν ἠρώτησα νὰ μ' εἰπῇ τὴν
ιδέαν του, ἐξηκολούθησε·

— Βλέπω ὅτι πρέπει νὰ σοὶ τὴν ἐξηγήσω τὴν
ιδέαν μου. Ὅταν ὁ Ἄρθουρ ἠσθένει, ἡ κυρία Μίλ-
λιαν τὸν περιέρχεται ἐπὶ πλοίου, καὶ οὕτω τὴν
ἀπῆντησεν εἰς τὸν Κύκνον.

— Δὲν εἶναι πλέον ἀσθενής.

— Δηλαδή εἶναι καλῆτερα. Ἦτον πολὺ ἄ-
σθενής, καὶ τὸν ἔσωσεν ἡ περιποίησις τῆς μητρὸς
του. Ἡ ἰδέα μου λοιπὸν εἶναι ὅτι ἵνα τὴν θερα-
πεύσῃ ἐντελῶς ἡ κυρία Μίλλιαν τὸν περιφέρει ἀ-
κόμη εἰς τοὺς ποταμοὺς, μεγάλους καὶ μικροὺς,
καὶ εἰς τὰς διώρυγας ὅσαι δύνανται νὰ φέρωσι
τὸν Κύκνον· ὥστε παρακολουθοῦντες τοὺς πο-
ταμοὺς τούτους, ἔχομεν πιθανότητα ν' ἀπαντή-
σωμεν τὸν Κύκνον.

— Καὶ τίς λέγει ὅτι ὁ Κύκνος εἶναι εἰς τὴν
Γαλλίαν;

— Κάνεις. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ Κύκνος δὲν δύναται
νὰ θαλασσοπλοήσῃ, πιθανὸν εἶναι ὅτι δὲν ἐγκα-
τέλιπε τὴν Γαλλίαν, καὶ ἴσως τὸν εὕρωμεν. Καὶ
μίαν μόνον ἂν ἔχωμεν πιθανότητα, δὲν φρονεῖς
ὅτι πρέπει ν' ἀποπειραθῶμεν; Θέλω νὰ εὕρωμεν
τὴν κυρίαν Μίλλιαν, καὶ ἡ ἰδέα μου εἶναι ὅτι
πρὸς τοῦτο οὐδὲν πρέπει ν' ἀμελήσωμεν.

— Καὶ τὴν Αἴζαν, τὸν Ἀλέξην, τὸν Βενιαμίν,
τὴν Στεφανήν;

— Θὰ τοὺς ἰδῶμεν ζητοῦντες τὴν κυρίαν Μίλ-
λιαν. Πρέπει λοιπὸν νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν
βρῦν ἐνὸς ποταμοῦ ἢ μίαν διώρυγαν. Ἄς ζητήσω-
μεν ἐπὶ τοῦ χάρτου τίς εἶναι ὁ πλησιέστερος.

Ἀπλώσαντες λοιπὸν τὸν χάρτην ἐπὶ τῶν χόρ-
των τῆς ὁδοῦ, ἐζητήσαμεν τὸν πλησιέστερον πο-
ταμὸν, καὶ εὕρωμεν ὅτι ἦτον ὁ Σηκουάνας.

— Ἐμπρὸς λοιπὸν, πρὸς τὸν Σηκουάναν, εἶ-
πεν ὁ Ματτίας.

— Ἀλλ' ὁ Σηκουάνας διαρρέει τὰ Παρίσια.

— Τί βλάπτει;

— Βλάπτει, ὅτι ἤκουσα τὸν Βιττάλην νὰ λέγῃ
ὅτι, ὅταν τις θελῇ νὰ εὕρῃ τινὰ, εἰς τὰ Παρίσια
πρέπει νὰ τὸν ζητήσῃ. Ἄν ἡ ἀγγλικὴ ἀστυνο-
μία μ' ἐξήτει διὰ τὴν κλοπὴν τῆς ἐκκλησίας τοῦ
ἁγίου Γεωργίου, δὲν θέλω νὰ μ' εὕρῃ. Πρὸς τί τότε
ἀνεχωρήσαμεν ἐξ Ἀγγλίας;

— Καὶ ἡμπορεῖ ἡ ἀγγλικὴ ἀστυνομία νὰ σὲ
καταδιώξῃ εἰς τὴν Γαλλίαν;

— Δὲν εἰζέσθω. Ἀλλ' ἂν ἡμπορῇ, δὲν πρέπει
νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὰ Παρίσια.

— Δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν
Σηκουάναν μέχρι πλησίον τῶν Παρισίων, κ' ἐκεῖ
νὰ τὸν ἀφήσωμεν, καὶ τὸν πλησιάσωμεν πάλιν
ἀνωτέρω; Οὐδ' ἐγὼ ἔχω ὄραξιν ν' ἀπαντήσω τὸν
Γαροφόλην.

— Ἐννοεῖται.

— Λοιπὸν ἰδοὺ πῶς θὰ πράξωμεν. Θὰ ἐρωτῶ-
μεν τοὺς ναύτας, τοὺς βυουλκούς, καθ' ὅσον
προσαναβαίνοντες τὸν ποταμὸν· καὶ ἐπειδὴ ὁ Κύ-
κνος μετὰ τοῦ ἐξώστου του δὲν ὁμοιάζει τ' ἄλλα
πλοῖα, αὐτοὶ θὰ παρατήρησαν ἂν ἐφάνη εἰς τὸν

Σηκουάναν. Ἄν δὲν τὸν εὐρωμεν εἰς τοῦτον τὸν ποταμὸν, τὸν ζητοῦμεν ἔπειτα εἰς τὸν Λήγειρον, εἰς τὴν Γαρόννην, εἰς ὅλους τοὺς ποταμοὺς τῆς Γαλλίας, καὶ θὰ τὸν εὐρωμεν.

Δὲν εἶχον τί ν' ἀντιτάξω εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ Ματτίας, καὶ ἀπερασίθη νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν Σηκουάναν, καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν προσαναβαίνοντες τὴν δεξιὰν ὄχθην του.

Ἄφ' οὗ δ' ἐφροντίσαμεν περὶ ἡμῶν, καιρὸς ἦτον νὰ μεριμνήσωμεν καὶ ὑπὲρ τοῦ Κάπη. Ἄφ' οὗ ἐθάφη κίτρινος, ὁ Κάπης δὲν ἦτον δι' ἐμὲ πλέον ὁ Κάπης. Ἠγοράσαμεν λοιπὸν μαλακὸν σαπῶνιον, καὶ εἰς τὸν πρῶτον βύκα θν ἀπηντήσαμεν τὸν ἐτρίψαμεν εὐρώστως, ἀντικαθιστῶντες ἀλλήλους ὅταν ἀπνυδῶμεν.

Ἄλλ' ἡ βαρὴ τοῦ φίλου ἡμῶν Βὺβ ἦτον ἀρίστης ποιότητος, καὶ μᾶς ἐχρειάσθησαν πολλὰ βαπτίσεις καὶ πολλοὶ σαπωνισμοί· ἔπρεπε δὲ καὶ ἐβδομάδες καὶ μῆνες νὰ παρελθῶσι πρὶν ὁ Κάπης ἀναλάβῃ τὸ φυσικὸν χρώμα του. Εὐτυχῶς ὁμοίως ἡ Νορμανδία εἶναι ὁ τόπος τῶν ὑδάτων, καὶ καθ' ἐκάστην ἐδυναμέθη νὰ τὸν λούωμεν.

Διὰ Βαυεζίας, Καὲν, Πον-Λεβὲκ, καὶ Ποντ-Ἰνδερὸν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Σηκουάναν κατὰ τὴν θέσιν Λα-Βούιλλ.

Ὅταν περὶ τὸ τέλος μιᾶς ἡμέρας ὁδοιπορίας προεκύψαμεν ἀπὸ δρόμου συνεισπραξίμου, καὶ ἀπὸ τῆς κορυφῆς λόφων συνδένδρων εἶδομεν αἴφνης ἐμπρὸς ἡμῶν τὸν Σηκουάναν διαγράφοντα μεγάλην καμπύλην περὶ ἡμᾶς, καὶ ἠσύχως κυλίοντα τὰ ἕρμα καὶ ἰσχυρὰ ὑδάτα του, ἃ ἐκάλυπτον πλησίον πλοῖα καὶ ἀτμόπλοια πέμποντα μέχρις ἡμῶν τὸν καπνὸν των, ὁ Ματτίας ἐκήρυξεν ὅτι ἡ θεὰ αὕτη τὸν συμριλιῖ μετὰ τοῦ ὑδάτος, καὶ ὅτι ἐννοεῖ τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ δλισθαίνῃ τις ἐπὶ τοῦ ἀταράχου αὐτοῦ ποταμοῦ, μεταξὺ τῶν χλοερῶν πεδίων, τῶν καλλιεργούμενων ἀγρῶν, τῶν σκοτεινῶν δασῶν, ὑφ' ὧν περιεστέφετο ὡς διὰ κορωνίδος πρασίνης.

— Νὰ εἶσαι βέβαιος, μοι εἶπεν, ὅτι εἰς τὸν Σηκουάναν περιέφερον ἡ κυρία Μίλλιγαν τὸν ἀσθενῆ τῆς υἱόν.

— Θὰ τὸ μάθωμεν ἐρωτῶντες τοὺς κατοικοὺς τοῦ χωρίου ἐκεῖ κάτω.

Ἀλλὰ δὲν ἤξευρον τότε ὅτι εὐκόλως δὲν ἐρωτῶνται οἱ Νορμανδοί, διότι σπανίως ἀπνυτῶσι κατὰ τρόπον ὀρισμένον, καὶ εἰς ἐναντίας ἐρωτῶσι τοὺς ἐρωτῶντας οἱ ἴδιοι.

— Ἐρωτᾶτε διὰ πλοῖον τῆς Ἄβρας ἢ τοῦ Ῥουάν; — Εἶναι πέραμα; — εἶναι τρεχαντήρι; εἶναι λέμβος; εἶναι σχεδία;

Ἄφ' οὗ δ' ἀπηντήσαμεν εἰς τὰς διαφόρους τάχως ἐρωτήσεις, ἐξελάβομεν σχεδὸν ὡς βέβαιον ὅτι ὁ Κύρκος ποτὲ δὲν ἐράνη εἰς τὴν Λά Βούιλλ, ἢ ὅτι, ἂν ἐπέρασεν, ἦτον νύξ, καὶ οὐδεὶς τὸν εἶδε.

Ἐκ τῆς Λά Βούιλλ ἐπήγαμεν εἰς Ῥουάν, ὅπου πάλιν ἠρσενήσαμεν, ἀλλ' οὐχὶ ἐπιτυχέστερον. Οὐτε

εἰς Ἐλβετ ἤξευρον νὰ μᾶς εἰπωσὶ τι περὶ τοῦ Κύρκου· τὸ αὐτὸ καὶ εἰς Πόσην, ὅπου ὑπάρχουσι καταβάκται καταπακτοί, καὶ ὅπου ἐπομένως πλοῖα δὲν διέρχονται ἀπαρτήρητα.

Ἀλλὰ, χωρὶς ν' ἀποθαρρυνθῶμεν, ἐπροχωροῦμεν πάντοτε, καὶ τοὶ χωρὶς μεγάλης ἐλπίδος, διότι ὁ Κύρκος δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ ὠρμήθῃ ἐξ ἐνὸς τῶν μεταξὺ κειμένων σημείων. Ἀπίθανον δὲν ἦτον νὰ εἶχεν ἀποπλεύσει ἡ κυρία Μίλλιγαν μετὰ τοῦ Ἀρθούρ ἐκ Κιλλεβέρ ἢ ἐκ Κοδβέκ, ἐτι δὲ πιθανώτερον ἐκ Ῥουάν. Ἄφ' οὗ ὅμως ἔγχετο τοῦ διαπλοῦ των δὲν εὐρίσκουμεν, ἔπρεπε νὰ ὑπάγωμεν μέχρι Παρισίων, ἢ μάλλον ἐπέκεινα.

Ἐπειδὴ ὁμοίως δὲν ὠδοιποροῦμεν μόνον ὅπως προχωρήσωμεν, ἀλλ' ἔπρεπε καὶ καθ' ἡμέραν νὰ κερδίζωμεν τὸν ἐπιούσιον, μᾶς ἐχρειάσθησαν πέντε ἐβδομάδες ἀπὸ Ἰσιγγὺ εἰς Χαρεντῶνα.

Ἐκεῖ ὅμως, ζήτημα· θὰ παρακολουθῶμεν τὸν Σηκουάναν, ἢ τὴν Μάρνην; Πολλάκις ἠρώτησα ἐμαυτὸν περὶ τούτου σπουδάζων τὸν χάρτην μου, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκον λόγους πειστικωτέρους διὰ τὴν μίαν ὁδὸν μάλλον παρὰ διὰ τὴν ἄλλην.

Εὐτυχῶς ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς Χαρεντῶνα, ἔπυσαν αἱ ἀμφιβολίαι, διότι ἐκεῖ ἐμάθομεν ὅτι εἶχε φανῆ πλοῖον ὁμοιάζον τὸν Κύρκου. Ἦτον πλοῖον διασκεδάσεως, καὶ εἶχεν ἐξώστην.

Ὁ Ματτίας τόσον κῦχαριστήθη, ὥστε ἤρχισε νὰ χροεῖ εἰς τὴν ὄχθην. Ἐπειτα δὲ, παύσας τὸν χορὸν, ἔλαβε τὸ βιολίον του, καὶ ἔπαιξε παραφόρος ἐμβατήριον θοισαμβευτικόν.

Ἐν τούτοις ἐγὼ ἐξηκολούθησα ἐρωτῶν τὸν ναύτην, ὅστις εἶχε συγκατατεθῆ νὰ μᾶς ἀποκριθῆ. Ἀμφιβολία δὲν ἐπετρέπετο· ἦτον βεβαίως ὁ Κύρκος. Πρὸ δύο περιπυ μνηῶν εἶχε διέλθει διὰ Χαρεντῶνος, προσαναβαίνων τὸν Σηκουάναν.

Δύο μῆνες! Πέρα πολὺ μᾶς εἶχε προλάβει· ἀλλὰ τί βλάπτει; Προχωροῦντες πάντοτε, τέλος πάντων θὰ τὸν ἀπνυτῶμεν, ἂν καὶ ἡμεῖς μὲν εἶχομεν μόνους τοὺς πόδας ἡμῶν, ἐκεῖνος δὲ τοὺς πόδας δύο καλῶν ἵππων.

Τὸ ζήτημα τοῦ καιροῦ ἦτον οὐδέν. Τὸ σπουδαῖον, τὸ ἔκτακτον, τὸ θαυμάσιον, ἦτον ὅτι ἀνευρέθη ὁ Κύρκος.

— Τίς εἶχε δίκαιον; ἔκραξεν ὁ Ματτίας.

Ἄν ἐτόλμων θὰ ὠμολόγουν ὅτι καὶ ἡ ἐδική μου ἐλπίς ἦτον ζωηρὰ, ζωηροτάτη· ἀλλὰ δὲν εἶχον τὸ θάρρος νὰ ὀρίσω, οὔτε ἀπέναντι ἐμοῦ αὐτοῦ πάσας τὰς ἰδέας, πάσας τὰς ἀτοπίας ὅσαι παρέφερον τὴν φαντασίαν μου.

Δὲν εἶχομεν πλέον νὰ ἰστάμεθα καὶ νὰ ἐρωτῶμεν τοὺς ἀνθρώπους· ὁ Κύρκος ἦτον ἐμπρὸς· ἤρκει ν' ἀκολουθῶμεν τὸν Σηκουάναν διὰ νὰ τὸν εὐρωμεν.

Ἀλλ' εἰς Μορέτ ὁ Λαγγ ἐκβάλλει εἰς τὸν Σηκουάναν, καὶ ἐκεῖ ἠναγκάσθημεν νὰ ἐπναλάθωμεν τὰς ἐρεῖνας.

Ὁ Κύρκος εἶχε προσαναβῆ τὸν Σηκουάναν.

Εἰς Μοντερώ νεαί ἔρευμαι.

Ἐνταῦθα ὁ Κύρκος ἐγκατέλιπε τὸν Σηκουάναν καὶ εἰσέπλευσεν εἰς τὴν Ἰόννην. Πρὸ ἐπέκεινα τῶν δύο μνηῶν ἀφῆκε τὸ Μοντερώ. Ἐφρε δὲ μίαν κυρίαν Ἀγγλίδα καὶ ἓν παιδίον κείμενον ἐπὶ κλίνης.

Παρακολουθῶντες δὲ τὸν Κύρκου πλησιάζομεν εἰς τὴν Λίζαν, καὶ ἰσχυρῶς κτυπᾷ ἡ καρδία μου ὅταν, σπουδάζων τὸν χάρτην, ἐρωτῶ ἐμαυτὸν ἂν μετὰ τὸ Ζοῖγγὺ ἡ κυρία Μίλλιγαν ἐξελέξατο τὴν διώρυγα τῆς Βουργονίας ἢ τὴν τῆς Νιβερναίας.

Φθάντες εἰς τὴν συμβολὴν τῆς Ἰόννης καὶ τοῦ Ἀρμενσῶνος, ἐμάθομεν ὅτι ὁ Κύρκος ἐξηκολούθησε προσαναβαίνων τὴν Ἰόννην· ὥστε θὰ διέλθωμεν διὰ Δρευζὺ, θὰ ἰδῶμεν τὴν Λίζαν! Ἡ ἰδέα θὰ μᾶς ὁμιλήσῃ περὶ τῆς κυρίας Μίλλιγαν καὶ περὶ τοῦ Ἀρθούρ.

Ἄφ' οὗ ἐδιώκομεν τὸν Κύρκου, ὀλίγον χρόνον ἐδίδομεν εἰς τὰς παραστάσεις, καὶ ὁ Κάπης, ὅστις ἦτον ἠθοποιὸς εὐσυνείδητος, οὐδὲν ἐνόει διατὶ τόσον νὰ σπεύδωμεν, διατὶ δὲν τῷ ἐπετρέπομεν νὰ κἀθηται σοβαρῶς, τὸν δίσκον εἰς τοὺς ὀδόντας, ἐμπρὸς τῆς «ἐντίμου δημηγύρεως», ὅταν αὐτὴ δὲν ἔθετε ταχέως τὴν χεῖρα εἰς τὸ βελάντιον. Ἡ ὑπομονὴ εἶναι ἀρετὴ.

Ἄλλ' ὑπομονὴν πλέον δὲν εἶχομεν, καὶ αἱ εἰσπράξεις ἤλαττοῦντο, ὡς ἤλαττοῦτο καὶ ἐκάστην καὶ τὸ περίσσευμα τῶν τεσσαράκοντα δραχμῶν. Ἄντι νὰ ταμιεύωμεν χρήματα, ἐδαπανῶμεν καὶ ἐκ τοῦ κεφαλαίου.

— Ἄς σπεύσωμεν, ἔλεγεν ὁ Ματτίας, νὰ φθάσωμεν τὸν Κύρκου.

Καὶ ἔλεγον καὶ ἐγὼ ὡς ἐκεῖνος· Ἄς σπεύσωμεν.

Ποτὲ τὸ ἐσπέραις δὲν παρεπονοῦμεθα ὅτι ἀπνυδήσαμεν, ὅσον μακρὸς καὶ ἂν ἦτον ὁ σταθμός· εἰς ἐναντίας ἡμεῖς πάντοτε σύμφωνοι ν' ἀναχωρήσωμεν ἐνωρὶς τὴν ἐπαύριον.

— Θὰ μ' ἐξυπνήσῃς, ἔλεγεν ὁ Ματτίας, ὅστις ἠγάπα τὸν ἵππον.

Καὶ ὅταν τὸν ἐξύπνουν, ποτὲ δὲν ἤρχει νὰ ἐγερθῆ.

Πρὸς οἰκονομίαν εἶχομεν ἐλαττώσει τὰς δαπάνας ἡμῶν, καὶ ἐπειδὴ ὁ καιρὸς ἦτον θερμὸς, ὁ Ματτίας ἐκήρυξεν ὅτι δὲν τρώγει κρέας, «διότι τὸ θέρους υγιεινὸν δὲν εἶναι τὸ κρέας». Περιοριζόμεθα λοιπὸν εἰς ζῆρὸν ἄρτον καὶ ἓν αὐγὸν σκληρὸν ὃ διενεγόμεθα, ἢ ὀλίγον βούτυρον. Ἡμεῖς εἰς τὴν χώραν τοῦ οἴνου, ἀλλ' ἐπίνομεν μόνον νερόν.

Τί μᾶς ἔμελλε;

Ἐνίστε ὁμοίως ἐπήρχοντο καὶ λαίμαργοι ἰδέαι εἰς τὸν Ματτίαν.

— Ἦθελον πολὺ νὰ εἶχεν ἀκόμη ἡ κυρία Μίλλιγαν τὴν καλὴν ἐκείνην μαγειρίσσαν, ἥτις παρεσκεύαζε τοὺς πλακοῦντας ἐκείνους τῶν δωρικῶν. Πολὺ καλὰ πρέπει νὰ εἶναι τὰ βερύκοκκα εἰς πλακοῦντια.

— Δὲν ἔφαγες ποτέ;

— Ἐφαγον μῆλα εἰς πλακοῦντια· βερύκοκκα ὅμως ποτέ. Τὰ εἶδον μόνον. Τί εἶναι τὰ λευκὰ ἐκεῖνα πράγματα ἐπάνω εἰς τὸ κίτρινον γλυκόν;

— Ἀρύγδαλα!

— Ὡ!

Καὶ ὁ Ματτίας ἤνοιγε τὸ στόμα ὡς ἵνα καταπῆ ἓνα πλακοῦντα ὀλόκληρον.

Ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν ἐλιγμῶν τῆς Ἰόννης μεταξὺ Ζοῖγγὺ καὶ Ὠξέρας, ἡμεῖς, παρακολουθῶντες τὴν δημοσίαν ὁδὸν, εἶχομεν κερδήσει ὀλίγον δρόμον κατόπι τοῦ Κύρκου· ἀλλ' ἀπὸ τῆς Ὠξέρας τὸν ἐχάσαμεν πάλιν, διότι ὁ Κύρκος εἶχεν εἰσπλεύσει εἰς τὴν διώρυγα τῆς Νιβερναίας, καὶ ἐπροχώρει ταχέως εἰς τ' ἀκόμενα ὕδατα.

Εἰς ἐκάστην καταπακτὴν εἶχομεν εἰδήσεις του, διότι εἰς τὴν διώρυγα ταύτην, ἐφ' ἧς πολλὴ δὲν ὑφίσταται ποταμολοίκα, ὅλοι εἶχον παρατηρήσει τὸ πλοῖον τοῦτο, τὸ τόσον ὀλίγον ὁμοιάζον πρὸς τὰ συνήθη.

Καὶ οὐ μόνον περὶ τοῦ Κύρκου μᾶς ὠμίλου, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς κυρίας Μίλλιγαν, ἢν ἔλεγον «Ἀγγλίδα ἀγαθωτάτην», καὶ περὶ τοῦ Ἀρθούρ, περὶ οὗ διεηγοῦντο ὅτι ἦτον παιδίον κατὰκοιτον, μένον εἰς τὴν κλίνην του ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὑπὸ ἐξώστην κεκοσμημένον ὑπὸ φυτῶν καὶ ἀνθῶν, ἐνίστε ὅμως καὶ ἐγεγυρόμενον.

Ἐπομένως ὁ Ἀρθούρ ἦτον καλῆτερα.

Ἐπλησιάζομεν ἤδη εἰς τὸ Δρευζὺ· ἀκόμη δύο ἡμέρας· ἀκόμη μίαν, ἀκόμη ὀλίγας ὥρας.

Τέλος βλέπομεν τὰ δάση εἰς ἃ εἶχομεν πιάζει μετὰ τῆς Λίζας τὸ παρελθὸν φθινόπωρον, καὶ βλέπομεν καὶ τὴν καταπακτὴν μετὰ τοῦ οἰκίσκου τῆς κυρῆς Κατερίνης.

Χωρὶς τίποτε νὰ εἰπῶμεν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ἐκ συμφώνου ἐπεταχύνωμεν τὸ βῆμα, ὁ Ματτίας κ' ἐγὼ, καὶ δὲν περιπατοῦμεν πλέον, ἀλλὰ τρέχομεν. Ὁ δὲ Κάπης, ὅστις ἀνευρίσκει γνωστά μέρη, προηγῆθη καλπάζων.

Θὰ ὑπάγῃ νὰ εἰπῆ εἰς τὴν Λίζαν ὅτι φθάνομεν, καὶ ἡ Λίζα θὰ ἔλθῃ εἰς προῦπάντησιν ἡμῶν.

Ἀλλὰ δὲν βλέπομεν τὴν Λίζαν ἐξερχομένην τῆς οἰκίας, ἀλλὰ τὸν Κάπην ὅστις φεύγει ὡς ἂν ἐδιώκετο.

Ἀμφοτέρω ὡς ἐκ συμφώνου ἐστάθημεν καὶ ἠρωτώμεθα τί τοῦτο δηλοῖ, τί συνέδη; ἀλλ' οὐδεὶς ἡμῶν ἐξέφρασε τὴν ἐρώτησιν, καὶ ἐπνακλαμβάνομεν τὴν πορείαν ἡμῶν.

Ὁ Κάπης, ἐπανελθὼν πρὸς ἡμᾶς, ἐκολλήθη, ὡς περιφθοῖς, εἰς τὰς πτέρνας μας.

Εἰς τὴν καταπακτὴν τοῦ καταβάκτου βλέπομεν ἄνθρωπον ἀσχολούμενον· οὗτος δὲ δὲν εἶναι ὁ θεὸς τῆς Λίζας.

Προὐχωρήσαμεν ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ μαγειρείου, ὅπου εἶδομεν γυναῖκα ἄγνωστον ἐργαζομένην εἰς τὸ μαγειρεῖον.

— Ἡ κυρία Σαρμάτου; ἐρωτῶμεν.

Ἡ γυνὴ δ' ἐκείνη μᾶς ἀτενίζει ὀλίγον πρὶν ἢ μᾶς ἀπαντήσῃ, ὡς ἂν ἠρωτώμεν ἀνοήσιας.

— Δὲν εἶναι πλέον ἐδῶ, μᾶς λέγει τέλος πάντων.

— Καὶ ποῦ εἶναι;

— Εἰς τὴν Αἴγυπτον.

— Ἄφρονι, ἀντηλλαξαμεν βλέμματα, ὁ Ματτίας κ' ἐγώ. Εἰς τὴν Αἴγυπτον! Κυρίως δὲν ἤξεύρομεν τί ἐστὶν Αἴγυπτος, ποῦ εἶναι ἡ χώρα αὕτη, ἀλλ' ἀορίστως ἐφρονοῦμεν ὅτι εἶναι μακρὰν, πολὺ μακρὰν, πέραν πού τῶν θαλασσῶν.

— Καὶ ἡ Αἴζα; Γνωρίζετε τὴν Αἴζαν;

— Ἀκούεις! Ἡ Αἴζα ἐπῆγεν εἰς πλοῖον, εἰς μίαν κυρίαν Ἀγγλίδαν.

Ἡ Αἴζα εἰς τὸν Κύκρον! Εἶναι ὄνειρον;

Ἄλλ' ἡ γυνὴ μᾶς ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὰ ὅλα εἶναι ἀλήθεια.

— Σὺ εἶσαι ὁ Ρεμῆς; μ' ἠρώτησε.

— Ναι.

— Λαίπν, μᾶς εἶπεν, ὅταν ὁ Συριότος ἐπνίγη...

— Ἐπνίγη;

— Εἰς τὸν καταβράκτην. Ἄ! δὲν ἠκούσατε ὅτι ὁ Συριότος ἔπεσεν εἰς τὸ νερόν, ὅτι ἐπέρσεν ἀπὸ κάτω ἀπὸ μίαν σανίδα, καὶ τὸ φέρεμά του ἐμπερδείθη εἰς ἓν καρρῖον. Αὐτὰ εἶναι τοῦ ἐπαγγέλματος. Τότε, ἀφ' οὗ ἐπνίγηκε, ἡ Αἰκατερίνη εὗρέθη εἰς μεγάλην στενοχωρίαν, ἂν καὶ ἡ ἀξιοῦστος εἶναι πολλή. Ἀλλὰ, ἤξεύρετε, ὅταν λείπουν τὰ χρήματα, δὲν κατασκευάζονται ἀπὸ μίαν ἡμέραν εἰς ἄλλην. Χρήματα δὲν εἶχε. Τῇ ἐπρότειναν νὰ υπάγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον ν' ἀναθρέψῃ τὰ παιδιὰ μᾶς κυρίας, ὅπου εἶχεν ὑπηρετήσει ὡς τροφός. Ἀλλ' εἶχε τὴν δυσκολίαν τῆς ἀνεψιάς τῆς, τῆς μικρᾶς Αἴζας. Καὶ ἐν ᾧ δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμῃ, ἰδοὺ εἰς τὸν καταβράκτην ἐρχεται μίαν ἐσπέραν μία κυρία Ἀγγλίς, ἣτις περιφέρει τὸ παιδίον τῆς ἀσθενές. Συνδιαλέγονται, καὶ ἡ Ἀγγλίς, ἣτις ἐζητεῖ παιδίον νὰ παίξῃ μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς, ὅστις ἐβαρύνετο μόνος εἰς τὸ πλοῖον, ζητεῖ νὰ τῇ δοθῇ ἡ Αἴζα, καὶ ὑπόσχεται νὰ τὴν ἀναλάβῃ, νὰ τὴν θεραπεύσῃ, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν τύχην τῆς. Καλὴ κυρία ἦτον αὕτη, ἀγαθωτάτη καὶ ἡμερωτάτη πρὸς τοὺς πτωχοὺς. Ἡ Αἰκατερίνα ἐδέχθη, ἡ Αἴζα ἐπῆγεν εἰς τὸ πλοῖον τῆς Ἀγγλίδος κυρίας, καὶ ἡ Αἰκατερίνα ἀνεχώρησε διὰ τὴν Αἴγυπτον. Ὁ σύζυγός μου ἀντικατέστησε τὸν Συριότον. Ἡ Αἴζα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὀμιλήσῃ ὅτι ἰατροὶ ὅμως λέγουσιν ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ἠμπορέσῃ. Ἐζητήσαμεν ὅμως, πρὶν ἀναχωρήσῃ, παρὰ τῆς θείας τῆς νὰ μ' εἰπῇ νὰ σοὶ τὰ διηγηθῶ ὅλα αὐτὰ, ἂν ἔλθῃς νὰ τὴν ἰδῆς. Αὐτὰ εἶναι.

Τόσον ὅλα αὐτὰ μὲ παρεζάλισαν, ὥστε λέξιν δὲν ἤρξα νὰ εἰπῶ. Ἀλλ' ὁ Ματτίας δὲν τὰ ἔχασεν ὡς ἐγώ.

— Καὶ ποῦ ἐπῆγεν ἡ Ἀγγλίς κυρία ἐκείνη; ἠρώτησεν.

— Εἰς τὴν μεσημβρινήν Γαλλίαν, ἢ εἰς τὴν

Ἑλβετίαν. Ἡ Αἴζα ὑπεσχέθη νὰ μοὶ γράψῃ διὰ νὰ σοὶ δώσω τὴν διεύθυνσίν τῆς, ἀλλ' ὡς τὴν ἐπιστολὴν δὲν ἔλαβον.

ΚΒ

Τὰ ὄρατα σπάργαντα εἶπον ἀλήθειαν

Καὶ ἐγὼ μὲν ἔμενον ἄφρονος, ὁ δὲ Ματτίας ἔπραξεν ὅ,τι ἐγὼ εἶχον περμαλήσει.

— Σὰς εὐχαριστοῦμεν πολὺ, κυρία, εἶπε.

Ἐλαφρῶς δὲ σπρώξας μὲ, μ' ἔφερον ἔξω τοῦ μαγειρείου.

— Ἀναχωροῦμεν, εἶπεν. Ἐμπρός! Ὅχι μόνον τὸν Ἀρθοῦρ καὶ τὴν κυρίαν Μίλλιγαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Αἴζαν ἔχομεν νὰ φθάσωμεν τώρα. Τί καλὰ! Θὰ ἐχρονοτριβοῦμεν εἰς Δουζύ. Τώρα ἠμποροῦμεν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν δρόμον μᾶς. Ἴδου ἀγαθὴ τύχη! Ἀρκετὰς κακὰς εἶχομεν τώρα μᾶς ἐργονταὶ καὶ κλαί. Ὁ ἄνεμος ἤλλαξε. Τίς ἤξεύρει ποῖα καλὰ ἀκόμη μᾶς ἐπιφυλάττονται;

Καὶ ἐξηκολούθησαμεν διώκοντες τὸν Κύκρον, ἄνευ χρονοτριβῆς, καὶ μόνον μένοντες τὸν ἀπολύτως ἀναγκαῖον καιρὸν, ὅταν ἔπρεπε νὰ κοιμώμεθα καὶ νὰ κερδίζωμεν τινὰς ὀβολοὺς.

Εἰς Δελίξην, ὅπου ἡ Νιθερναία διώρξ ἐκβάλλει εἰς τὸν Δεῖγρηκ, ζητοῦμεν εἰδήσεις περὶ τοῦ Κύκρου, καὶ μανθάνομεν ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν πλαγίαν διώρυγα. Παρακολουθοῦμεν δ' αὐτὴν μέχρι Διγοῖνης, καὶ ἐκεῖθεν τὴν τοῦ κέντρου μέχρι Σαλῶνος.

Ὁ χάρτης μου μοὶ λέγει ὅτι διὰ Χαρόλλης θὰ διευθυνόμεθα ἀμέσως εἰς Μακῶνα, ἀποφεύγοντες γύρον μέγαν, καὶ πολλῶν ἡμερῶν πορείαν ἄλλ' ἢ ἀπόφασις αὕτη εἶναι ἀπότομος, καὶ ἀφ' οὗ ἐσυζητήσαμεν τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ, οὐδεὶς ἡμῶν τόλμαξ νὰ τὴν συστήσῃ, διότι ὁ Κύκρος ἴσως ἐστάθη καθ' ὁδόν, καὶ τότε τὸν παρερχόμεθα, καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψωμεν ὀπίσω, χρονοτριβοῦντες ἀντὶ νὰ κερδίσωμεν καιρὸν.

Κατέβημεν λοιπὸν τὴν Σαῶνην ἀπὸ Σαλῶνος εἰς Λυόν.

Ἀλλ' ἐκεῖ παρουσιάσθη ἀληθὴς δυσκολία. Ὁ Κύκρος κατέβη, ἢ ἀνέβη τὸν Ῥοδανόν; δηλαδὴ ἢ κυρία Μίλλιγαν ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἑλβετίαν ἢ εἰς τὴν μεσημβρινήν Γαλλίαν;

Ἐν τῇ μεγάλῃ κινήσει τῶν πλοίων τῶν ἀναβαινόντων καὶ καταβαινόντων τὸν Ῥοδανόν καὶ τὴν Σαῶνην, ὁ Κύκρος ἐπέρσεν ἴσως ἀπαρατήρητος. Ἐρωτῶμεν λοιπὸν τοὺς ναύτας, τοὺς κωπηλάτας, καὶ ὅλους τοὺς ζῶντας εἰς τὰς προκυμαίνας, καὶ τέλος συλλαμβάνομεν τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἡ κυρία Μίλλιγαν ἐπῆγεν εἰς Ἑλβετίαν. Παρακολουθοῦμεν ἐπομένως τὸν Ῥοδανόν.

— Ἀπὸ τῆς Ἑλβετίας ὁ δρόμος φέρε εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἶπεν ὁ Ματτίας. Ἄλλη τύχη! Ἄν παρακολουθοῦντες τὴν κυρίαν Μίλλιγαν ἐφθάνομεν εἰς τὴν Λούκκαν, πῶς θὰ ἐχαίρετο ἡ Χριστίνα!

Ὁ δυστυχὴς Ματτίας μὲ βοήθει ν' ἀνεύρω ἐ-

κείνους οὖς ἀγαπῶ, καὶ ἐγὼ οὐδὲν πράττω ὅπως ἐναγκαλισθῇ τὴν μικρὰν ἀδελφὴν του.

Ἀπὸ τοῦ Λυόν ἡμεῖς υπάγομεν ταχύτερα τοῦ Κύκρου, διότι ὁ ταχύρροος Ῥοδανός δὲν προσαναβαίνειταὶ εὐκόλως ὡς ὁ Σηκουάνας. Εἰς Κυλιζ μᾶς προηγεῖται μόνον κατὰ ἑξ ἑβδομάδας. Σπουδάζων ὅμως τὸν χάρτην, ἀμφιβάλλω ἂν δυνάμεθα νὰ τὸν φθάσωμεν πρὸ τῆς Ἑλβετίας, διότι ἠγνοῦν ὅτι ὁ Ῥοδανός δὲν διαπλέεται μέχρι Γενεύης, καὶ ἐνομιζομεν ὅτι ἐπὶ τοῦ Κύκρου ἤθελεν ἢ κυρία Μίλλιγαν νὰ διατρέξῃ τὴν Ἑλβετίαν, ἢ τὸν χάρτην δὲν εἶχομεν.

Ἐφθάσαμεν οὕτως εἰς Σέυσελ, πόλιν διαρρομένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, ἐφ' οὗ ὑπάρχει κρημαστὴ γέφυρα. Κατέβημεν δ' εἰς τὴν ὄχθην, καὶ ὡ τῆς ἐκπλήξεως! — μακρόθεν μοὶ ἐφάνη ὅτι ἀνεγνώρισα. . . τὸν Κύκρον!

Τρέχομεν ἀμέσως. Εἶναι τὸ σχῆμά του αὐτὸς εἶναι, καὶ ὅμως φαίνεται ὡς πλοῖον ἐγκαταλειμμένον. Εἶναι στερεῶς δεδωμένος ὀπίσω σανιδώματος προστατεύοντος αὐτὸν, καὶ τὰ πάντα ἐπ' αὐτοῦ εἰσὶ κλειστά· καὶ εἰς τὸν ἐξώστην δὲν ὑπάρχουσιν ἄνθη.

Τί τρέχει; Τί συνέβη εἰς τὸν Ἀρθοῦρ; Καὶ ἰστάμεθα ἀγωνία δὲ πιέζει τὴν καρδίαν ἡμῶν.

Ἄλλ' ἄναυδρον εἶναι νὰ μένωμεν οὕτως ἀκίνητοι. Πρέπει νὰ προχωρήσωμεν, νὰ μάθωμεν.

Ἀπαντῶμεν ἓνα ἄνθρωπον καὶ τὴν ἐρωτῶμεν καὶ λαμβάνομεν ἀπόκρισιν παρ' αὐτοῦ, διότι οὗτος εἶναι ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν φύλαξιν τοῦ Κύκρου.

— Ἡ Ἀγγλὶς κυρία, ἣτις ἦτον εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν δύο παιδίων τῆς, ἐνός ἄρρενος παραλυτικοῦ καὶ μιᾶς κόρης βωδῆς, εἶναι εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Ἀρῆκε δὲ τὸ πλοῖόν τῆς, διότι δὲν ἐδύννατο ν' ἀναβῇ περαιτέρω τὸν Ῥοδανόν. Ἡ κυρία καὶ τὰ δύο παιδιὰ μετὰ μιᾶς ὑπηρετρίας ἀνεχώρησαν ἐφ' ἀμάξης, οἱ δ' ἄλλοι ὑπηρετῆται παρακολούθησαν μετὰ τῶν σκευῶν ἠέλει δ' ἐπανέλθει τὸ φθινόπωρον εἰς τὸν Κύκρον, νὰ καταβῇ τὸν Ῥοδανόν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ διαχειμᾶσῃ εἰς τὴν Μεσημβρίαν.

Τότε συνήλθομεν. Οὐδεὶς τῶν καταλαβόντων ἡμᾶς φόβων ἦτον εὐλογος. Ἐπρεπε νὰ εἰκάσωμεν τὸ καλόν, ἀντὶ εὐθύς τὸ κακόν ν' ἀναλογισθῶμεν.

— Καὶ ποῦ εἶναι τὴν ἰσχυρὰν αὐτὴν ἡ κυρία; ἠρώτησεν ὁ Ματτίας.

— Ἐπῆγε νὰ ἐνοικίσῃ ἐξοχικὴν οἰκίαν παρὰ τὴν λίμνην τῆς Γενεύης, πρὸς τὸ Βεβέ. Ἀκριβῶς δὲν ἤξεύρω ποῦ. Ἐκεῖ θὰ μείνῃ ὅλον τὸ θέρος.

Ἐμπρός! Εἰς Βεβέ. Εἰς Γενεύην θ' ἀγοράσωμεν χάρτην τῆς Ἑλβετίας, καὶ θὰ εὐρωμεν ταύτην τὴν πόλιν ἢ τοῦτο τὸ χωρίον. Τώρα ὁ Κύκρος δὲν τρέχει πλέον ἐμπρὸς ἡμῶν, καὶ ἐπειδὴ ἡ κυρία Μίλλιγαν θὰ παρέλθῃ τὸ θέρος εἰς τὴν

ἐξοχικὴν τῆς οἰκίαν, εἴμεθα βέβαιοι νὰ τὴν εὐρωμεν, ἀρκεῖ νὰ τὴν ζητήσωμεν.

Καὶ τέσσαρας ἡμέρας ἀφ' οὗ ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Σέυσελ, ἐζητοῦμεν περὶ τὸ Βεβέ μετὰ τῶν πολυκρήμων ἀγροικίων, αἵτινες ἀπὸ τῆς κυκνῆς λίμνης ἀναβαίνουν ἐπιχαίτως τὰ γλοερά καὶ σὺδενδρα τοῦ ἔρους πλευρά, τίς εἶναι ἡ κατοικουμένη ὑπὸ τῆς κυρίας Μίλλιγαν μετὰ τοῦ Ἀρθοῦρ καὶ τῆς Αἴζας. Τέλος ἐφθάσαμεν. Ἦτον καιρὸς, διότι τὸ βαλάντιόν μᾶς περιεῖχε τρεῖς ὀβολοὺς ἀκόμη, καὶ τὰ ὑποδήματα ἡμῶν δὲν εἶχον πέληματα.

Ἀλλὰ τὸ Βεβέ δὲν εἶναι μικρὸν χωρίον, ὡς ἐφρανταζόμεθα, εἶναι πόλις, καὶ περισσύτερον παρὰ πόλις κοινὴ, διότι μετ' αὐτῆς συνέχονται, μέχρι Βιλλενεὺβ, πολλὰ κατὰ σειρὰν χωρία καὶ προάστεια, ἐν ὅλον ἀποτελοῦντα, τὸ Βλοναίυ, Κορσιέ, Τοῦρ δὲ-Πέλε, Κλαρέν, Σερνέξ, Βεϋτώ, Σιλῶν. Νὰ ἐρωτήσωμεν περὶ τῆς κυρίας Μίλλιγαν, ἢ καὶ ἀπλῶς περὶ κυρίας Ἀγγλίδος, συνοδευμένης ὑπὸ υἱοῦ ἀσθενοῦς καὶ θυγατρὸς βωδῆς, ἐνοήσαμεν ταχέως ὅτι ἦτον ἄσκοπον.

Τὸ Βεβέ καὶ τὰ περὶξ κατοικοῦνται ὑπ' Ἀγγλων καὶ Ἀγγλίδων, καθὼς πᾶσα πόλις Θερρινῶν κατοικίων περὶξ τοῦ Λονδίνου.

Τὸ ὀρθότερον λοιπὸν εἶναι νὰ ζητήσωμεν καὶ ἐπισκερῆσωμεν μόνος μᾶς πάσας τὰς οἰκίας ὅπου δύνανται νὰ κατοικῶσι ξένοι. Τοῦτο τῷ ὄντι δὲν εἶναι πολὺ δύσκολον, διότι ἀρκεῖ νὰ παίζωμεν τὴν μουσικὴν ἡμῶν συλλογὴν εἰς πάσας τὰς οἰκίας.

Εἰς μίαν ἡμέραν περιήλθομεν ὅλον τὸ Βεβέ, καὶ ἱκανὰ εἰσπράξαμεν. Ἄλλοτε, ὅτε συνήγομεν χρήματα διὰ τὴν ἀγελάδα καὶ διὰ τὴν πλαγίαν τῆς Αἴζας, θὰ ἐθεωροῦμεν ὡς εὐτυχεῖ τὴν ἐσπέραν ταύτην ἄλλ' ἢ τὰ χρήματα δὲν εἶναι ὁ σκοπὸς ἡμῶν. Οὐδαμοῦ δ' εὗρομεν τὴν ἐλαχίστην ἔνδειξιν περὶ τῆς κυρίας Μίλλιγαν.

Τὴν δ' ἐπαύριον εἰς τὰ περὶχωρὰ τοῦ Βεβέ ἐξηκολούθησαμεν τὰς ἐρευνας, περιπατοῦντες κατ' εὐθείαν ὅπου οἱ δρόμοι μᾶς ἔφερον, παίζοντες ἐμπρὸς τῶν οἰκιῶν ὅσαι ἐφάνησαν εὐπρεπεῖς, εἴτε ἀνοικτὰ εἴτε κλειστὰ ἦσαν αὐτῶν τὰ παράθυρα. Ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν ἐσπέραν ἐπιτρέφομεν ὡς εἶχομεν ἐπιστρέψῃ καὶ τὴν προτεραιάν. Καὶ ὅμως ἐπήγομεν ἀπὸ τῆς λίμνης εἰς τὸ ἔρος καὶ ἀπὸ τοῦ ἔρους εἰς τὴν λίμνην, παρατηροῦντες περὶξ ἡμῶν, ἐρωτῶντες ἐνίοτε τοὺς ἀνθρώπους ὅσους ἐκ τοῦ ἐξωτετικοῦ ἐφθίνομεν ἀγαθοὺς, καὶ συγκατανεύοντες νὰ μᾶς ἀκούωσι καὶ νὰ μᾶς ἀποκρίνωσιν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην δις μᾶς ἐδόθη ἀπατηλὴ χαρὰ, παρ' ἀνθρώπων εἰπόντων ὅτι δὲν γνωρίζουσι μὲν τὸ ὄνομα, ἀλλὰ γνωρίζουσι τὴν κυρίαν ἢν ζητοῦμεν, καὶ ἔπαξ μὲν ἐστάλημεν εἰς ἀγροτικὴν οἰκίαν ἀκοδομημένην ἐντὸς τοῦ ἔρους, ἔπαξ δὲ μᾶς ἐβεβαίωσε τίς ὅτι κατόκει ἡ κυρία Μίλλιγαν εἰς τὸ χωρίον τῆς λίμνης. Καὶ Ἀγγλίδος μὲν ἦσαν αἱ κατοικοῦσαι τὸ ἔρος καὶ τὴν λίμνην, ἀλλὰ δὲν ἦσαν ἡ κυρία Μίλλιγαν.

Ἄφ' οὗ δ' εὐσυνειδήτως ἠρευνήσαμεν τὰ περιχωρά του Βεδέυ, ἐμακρύνθημεν ὀλίγον αὐτῶν πρὸς Κλαρένς καὶ Μοντρέ, θλιβόμενοι μὲν διὰ τὴν μέγχει τοῦδε ἀποτυχίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀποθαβρόνομενοι. Ὅ,τι δὲν ἐπέτυχε σήμερον, θὰ ἐπιτύχη βεβαίως αὐριον.

Διηρόμεθα δὲ ἄλλοτε μὲν ὁδοὺς ἐχούσας ἐκτέρωθεν τοίχους, ἄλλοτε δὲ ἀμπέλους καὶ φυτείας δένδρων ὁπωροφόρων ἐνίοτε τὸν δρόμον ἐσκίαζον μέγισται καστανεαί, ὧν τὸ πυκνὸν φύλλωμα, κωλύον τὴν δίοδον τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ φωτός, ἐπέτρπε μόνον εἰς παχθεῖαν πόην νὰ θάλλῃ ὑπὸ τὸν θόλον του. Ἄνὰ πᾶν δὲ βῆμα τῶν ὁδῶν καὶ τῶν στενωπῶν τούτων ἀπντῶμεν κιγκλίδωμα σιδηροῦν ἢ φραγμὸν ξύλινον, καὶ ἐντὸς αὐτῶν ἐβλέπομεν κήπων χαλικοστρώτους δενδροστοιχίας, ἀνελισσομένας περὶ χλοερὰς ἐκτάσεις, ἃς ἐκόσμουσαν χαριέντως ἄνθη καὶ δενδρόλλια. Ἐπειτα δ' ἐντὸς τῆς πρασιναδὸς ἐκρύπτετο οἰκία φυτελής ἢ οἰκίσκος κομψός, περιστεμιμένος ὑπὸ φυτῶν ἀναρριχωμένων. Πᾶσαι δὲ αἱ οἰκίαι καὶ πάντες οἱ οἰκίσκοι εἶχον διὰ τῶν μάλλον συμφύτων χωρίων τετμημένην ἔποψιν ἐπὶ τῆς στιλβούσης ἐκτάσεως τῆς λίμνης μετὰ τῶν περιβαλλόντων αὐτῆν σκοτεινῶν ὁρέων.

Οἱ κῆποι δ' οὗτοι πολλάκις μᾶς ἔφερον εἰς ἀπελπισίαν, διότι μᾶς ἠνάγκαζον νὰ μένωμεν μακρὰν τῶν οἰκιῶν, καὶ ἐπομένως μᾶς ἐκόλυον τοῦ ν' ἀκούωμεθα ὑπὸ τῶν ἐνοίκιων, ἂν δὲν ἐπαίξομεν καὶ δὲν ἐτραγωδοῦμεν πάσαι δυνάμει, ὅπερ, ὅτε ἐγίνετο ἀπὸ προῦτας μέχρις ἐσπέρας, ἦτον οὐκ ὀλίγον κοπιαστικόν.

Οὕτως ἐμουσοῦργοῦμεν περὶ δείλην ποτὲ ἐν μιᾷ τῶν ὁδῶν, ἔχοντες ἐμπρὸς ἡμῶν σιδηρὰν κιγκλίδαν, πρὸς ἣν ἐψάλλομεν, καὶ ὀπίσω ἡμῶν τοίχον δι' ὃν οὐδαμῶς ἐφροντίζομεν. Εἶχον ψάλλει δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων μου τὴν πρώτην τροφήν τοῦ νεκπολιτικοῦ ἔσματός μου, καὶ ἔμελλον ν' ἀρχίσω τὴν δευτέραν, ὅτε αἴφνης ὀπίσω ἡμῶν, καὶ ὀπίσω τοῦ τοίχου ἐκείνου ἠκούσαμεν παράδοξόν τινα φωνὴν ἀσθενῶς ψάλλουσαν ταῦτα:

«Δίψον τὰ πόδα σου κ' οἱ ἄσπροι κρίνοι
Νὰ ἔγῃς, ἀσπράλα μου, νὰ τὰ ποτίσης».

Τίς ἐδύνατο νὰ εἶναι ἡ φωνὴ αὐτή;

— Ὁ Ἀρθοῦρ; ἠρώτησεν ὁ Ματτίας.

Ἄλλ' ὅχι· δὲν ἦτον ὁ Ματτίας· δὲν ἀνεγνώριζον τὴν φωνὴν του. Καὶ ὅμως ὁ Κάπης ἐστέναζεν ὑποκόφως, καὶ ἔδιδε πλεῖστα δείγματα χαρᾶς ζωηρᾶς, πηδῶν πρὸς τὸν τοίχον.

Μὴ συνεχόμενος πλέον, ἀνέκραξεν·

— Τίς τραγοῦδε;

Καὶ ἡ φωνὴ ἀπεκρίθη·

— Ῥεμὴ!

Τ' ὄνομά μου ἀντὶ ἀποκρίσεως. Πλήρεις ἐκπλήξεως ἠτονίζομεν ἀλλήλους, ὁ Ματτίας καὶ ἐγώ.

Ἄλλ' ἐνῶ ἐμένομεν οὕτως ὡς ἀπολελιθώμενοι

ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, εἶδον ὀπίσω τοῦ Ματτίας, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ τοίχου, καὶ ὑπὲρ ταπεινὴν θάμνων φραγὴν λευκὸν μανδύλιον κυματοῦν εἰς τὸν ἀέρα· καὶ εὐθὺς ἐτρέξαμεν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Ὅτε δὲ μόνον ἐφθάσαμεν εἰς τὴν φραγὴν, ἐδυνήθημεν νὰ ἰδῶμεν τίς ἦτον οὗ ὁ βραχίον ἐκείνου τὸ μανδύλιον·— Ἡ Λίτζα!

Τέλος τὴν εὔρομεν, καὶ μετὰ τῆς Λίτζας τὴν κυρίαν Μίλλιγαν καὶ τὸν Ἀρθοῦρ.

Ἄλλὰ τίς εἶχε τραγοῦδησε; Ταύτην τὴν ἐρώτησιν τῇ ἀπευθύνσαμεν συγχρόνως ὁ Ματτίας καὶ ἐγώ, ἅμα ἐδυνήθημεν ν' ἀνοίξωμεν τὸ στόμα.

— Ἐγώ, εἶπα.

Ἡ Λίτζα ἐτραγοῦδησε! Ἡ Λίτζα ὠμίλει!

Ἀληθὲς ὅτι χιλιάκις εἶχον ἀκούσει ὅτι ἡ Λίτζα ἢ ἀναλάβη ποτὲ τὴν φωνὴν, καὶ πιθανῶς ὑπὸ τὴν ἐπιβροχὴν ἰσχυρᾶς τινος συγκινήσεως, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐνόμιζον δυνατὸν.

Ἄλλ' ἰδοῦ, ἔγινεν ἰδοῦ, ὠμίλει ἰδοῦ, ἐτελέσθη τὸ θαῦμα! Καὶ ὅτε μ' ἤκουσε νὰ τραγοῦδῶ, ὅτε ἐνόησεν ὅτι ἐπανῆλθον, ἐν ᾧ ὑπόπτειεν ὅτι ἴσως ποτὲ πλέον δὲν θὰ μ' ἐπανέβλεπε, τότε ἠσθάνθη τὴν βιαίαν ἐκείνην συγκίνησιν.

Ἡ ἰδέα δ' αὐτῆ τὸσον μ' ἐκλόνησε καὶ ἐμὲ τὸν ἴδιον, ὥστε ἠναγκάσθην νὰ κρατηθῶ διὰ τῆς χειρὸς εἰς κλαδίον τῆς παρακειμένης φραγῆς.

Ἄλλὰ καιρὸς δὲν ἦτον νὰ λησμονῶ ἑμαυτόν.

— Ποῦ εἶναι ἡ κυρία Μίλλιγαν; εἶπον. Ποῦ εἶναι ὁ Ἀρθοῦρ;

Ἡ Λίτζα ἐκίνησε τὰς χεῖρας εἰς ἀπόκρισιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ στόματός της ἐξῆλθον ἀκρόφαι μόνον ἄνοι. Τότε ἀνυπομονοῦσα, μετεχειρίσθη τὴν γλώσσαν τῶν χειρῶν ἵνα ἐξηγηθῇ καὶ ἐνοηθῇ ταχύταρον, διότι ἡ γλώσσα καὶ ἡ διάνοιά της ἦσαν ἔτι ἀδέξιοι εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ λόγου.

Ἀκολουθῶν δὲ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν σχηματοποιεῖν της ἦν ὁ Ματτίας δὲν ἐνόει, εἶδον μακρὰν εἰς τὸν κῆπον, ὅπου ἐστρέφετο συμφύτος δενδροστοιχία, μικρὸν καὶ μακρὸν ἀμάξιον, ὅφ' ὑπῆρτετο ὠλοῦμενον. Εἰς τὴν ἄμαξαν ταύτην ἐκείτο ὁ Ἀρθοῦρ, καὶ κατόπιν του εἶπετο ἡ μήτηρ του, καὶ . . . ἐκλινον ἐμπρὸς νὰ ἰδῶ καθαρώταρον, . . . καὶ ὁ κύριος Τζαίμς Μίλλιγαν. Ἀμέσως ἐβρίθην κάτω ὀπίσω τῆς φραγῆς, εἰπὼν καὶ εἰς τὸν Ματτίαν τάχιστα νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ, χωρὶς νὰ σκεφθῶ ὅτι ὁ κ. Τζαίμς Μίλλιγαν δὲν ἐγνώριζε τὸν Ματτίαν.

Ἄμα δὲ παρῆλθεν ἡ πρώτη τοῦ φόβου συγκλήνησις, ἐνόησα πόσον ἦτον ἐπόμενον ἡ αἰσινιδία ἡμῶν ἀπομάκρυνσις νὰ ἐκπλήξῃ τὴν Λίτζαν, δι' ἣν ἀνεγερθεὶς ὀλίγον, τῇ εἶπον ταπεινῇ τῇ φωνῇ·

— Δὲν πρέπει ὁ κ. Τζαίμς Μίλλιγαν νὰ μ' ἰδῇ, ἢ ἡμπορεῖ νὰ μὲ σείλῃ ὀπίσω εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Ἐψῶσε δ' ἐκείνη τοὺς δύο βραχίονας εἰς ἐκφρασίαν τρόμου.

— Μὴ κινῆσαι, ἐξηκολούθησα. Μὴ εἰπῆς τί-

ποτε περὶ ἡμῶν. Αὐριον τὸ πρῶτ' εἰς τὰς ἐννέα θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς ταύτην τὴν θέσιν· προσπάθησον νὰ εἶσαι μόνη. Τώρα ὑπάγε.

Ἄλλ' ἐκείνη ἐδίστασε.

— Ὑπάγε, σὲ παρκαλῶ, ἢ μὲ κακαστρέφεις.

Συγχρόνως δ' ἐβρίθην ὀπίσω τοῦ τοίχου, καὶ τρέγοντες ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ἀμπέλους ὅπου ἐκρύβθημεν. Ἐκεῖ δὲ, μετὰ τὴν πρώτην ἐκχυσιν τῆς χαρᾶς, ἐδυνήθημεν νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ νὰ συνεννοηθῶμεν.

— Ἡξέουσαι, μοὶ εἶπον ὁ Ματτίας, ὅτι ποσὸς δὲν ἔχω ὄρεσιν νὰ περιμείνω ὡς αὐριον ἵνα ἰδῶ τὴν κ. Μίλλιγαν. Ἐν τούτοις ὁ κ. Τζαίμς Μίλλιγαν δύναται νὰ φρονεῖσθ τὸν Ἀρθοῦρ. Θὰ ὑπάγω νὰ ἰδῶ τὴν κυρίαν Μίλλιγαν ἀμέσως, καὶ νὰ τῇ εἰπῶ . . . ὅσα ἠξέουσαμεν. Ἐπειδὴ ὁ κ. Μίλλιγαν ποτὲ δὲν μὲ εἶδεν, οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος ὅπως φέρῃ κατὰ νοῦν σὲ καὶ τὴν οἰκογενεῖαν Δρισκόλλ. Ἡ κυρία Μίλλιγαν ὁ ἀποφασίσῃ ἔπειτα τί πρέπει νὰ πράξωμεν.

Ἐροφάνως φρόνιμος ἦτον τοῦ Ματτία ἡ πρότασις· τὸν ἀφῆκα ἐπομένως νὰ ὑπάγῃ, κ' ἐσυμφωνήσαμεν νὰ συναντηθῶμεν πάλιν ὑπὸ τινος ὀλίγον ἀφρεστῶσας ἐκεῖθεν καστανεᾶς. Ἐκεῖ ἐδυνάμην καὶ νὰ κρυφθῶ. ἂν παρ' ἐλπίδα ἐβλεπον ἐρχόμενον τὸν κ. Τζαίμς Μίλλιγαν.

Ἐπὶ πολὺ περιμένειν, κείμενος ἐπὶ τῆς γλῶσσης τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ματτία, καὶ δεκάκις ἤδη μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ὅτι ἴσως ὀρθῶς δὲν ἐπράξομεν, ὅτε τέλος τὸν εἶδον ἐρχόμενον συνοδίᾳ τῆς κυρίας Μίλλιγαν.

Ἐτρέξα ἀμέσως πρὸς αὐτὴν, καὶ λαβὼν τὴν χεῖρα ἦν μοὶ ἔτεινε τὴν ἐφίλησα. Ἐκείνη δὲ μ' ἐλάβεν εἰς τὰς ἀγκάλας της, καὶ κλίνουσα πρὸς ἐμὲ μ' ἐφίλησε τρυφερῶς εἰς τὸ μέτωπον.

Αὕτη ἦτον ἡ δευτέρα φορὰ κατ' ἣν μ' ἐφίλει· μοὶ ἐφάνη ὅμως ὅτι τὴν πρώτην φορὰν δὲν μ' εἶχε τόσον σφίξει εἰς τὰς ἀγκάλας της.

— Δυστυχῆς, φίλτατον παιδίον! εἶπε.

Καὶ διὰ τῶν ὠραίων λευκῶν της δακτύλων ἐμάκρυνε τὰ μαλλία ἀπὸ τοῦ μετώπου μου, καὶ ἀτενίσασά με ἐπὶ μακρόν.

— Ναι . . . ναι . . ., ἐψιθύρισε.

Αἱ λέξεις αὗται ἦσαν βεβαίως ἀπήχησις τῶν ἐνδομύχων της σκέψεων· ἀλλ' ἐν τῇ ταραχῇ μου τότε ἦμην ἀνίκανος νὰ διδῶ τὰς σκέψεις ταύτας. Ἠσθάνομην τὴν ἀγάπην, τὰς ὁωπείας τῶν ὀφθαλμῶν τῆς κυρίας Μίλλιγαν, καὶ τοσοῦτον ἦμην εὐτυχῆς, ὥστε οὐδὲν ἐζήτηον πέραν τῆς παρούσης στιγμῆς.

— Παιδίον μου, εἶπον, ὁ σύντροφός σου μ' ἀνέφερε πράγματα σπουδαιότατα. Θέλεις καὶ σὺ νὰ μοὶ διηγήθῃς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἔλευσίν σου παρὰ τῇ οἰκογενεῖᾳ Δρισκόλλ καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ κυρίου Τζαίμς Μίλλιγαν;

Διηγήθην τότε ὅ,τι μοὶ ἐζητεῖτο, καὶ ἡ κυρία Μίλλιγαν μὲ διεκόψε μόνον ἵνα μοὶ ζητήσῃ

νὰ ἐπανκλάβω ἀκριβέστερον μέρη τινὰ σπουδαία. Ποτὲ τοιαύτην προσοχὴν δὲν ἔδωκεν ἀνθρώπος εἰς τοὺς λόγους μου. Οἱ ὀφθαλμοὶ της δὲν μετεκινούτο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου.

Ὅταν δ' ἔπαυσα, ἔμεινε σιωπῶσα ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, ἐξακολουθοῦσα νὰ μ' ἀτενίζῃ πάντοτε. Τέλος δὲ μοὶ εἶπε·

— Ὅλα ταῦτα εἰσὶ τῆς ἐσχάτης σπουδαιότητος διὰ σὲ, δι' ἡμᾶς ὅλους. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσβῶμεν μετὰ περιττικέφους, καὶ συμβουλευθέντες τοὺς δυναμένους νὰ μᾶς ὀδηγήσωσιν. Ὡς τότε, πρέπει νὰ θεωρῆς σαυτὸν ὡς τὸν σύντροφον, ὡς τὸν φίλον, — καὶ ἔπειτα ἐδίστασεν ὀλίγον, — ὡς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀρθοῦρ· καὶ ἀπὸ σήμερον σὺ καὶ ὁ σύντροφός σου πρέπει νὰ ἐγκαταλείψῃτε τὸν ἐλεεινὸν τρόπον τοῦ βίου σας. Μετὰ δύο ὥρας θὰ παρουσιασθῆτε εἰς Τεβρίτετ, εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῶν Ἀλπεων, ὅπου θὰ στείλω ἀνθρώπον ἀξιόπιστον νὰ σας ἐνοικιάσῃ κατοικίᾳ. Ἐκεῖ θὰ σας συναντήσω, διότι τώρα πρέπει νὰ σας ἀφήσω.

Μ' ἐφίλησε δὲ καὶ πάλιν, καὶ δοῦσα τὴν χεῖρα εἰς τὸν Ματτίαν, ἀπῆλθε.

— Τί διηγήθῃς εἰς τὴν κυρίαν Μίλλιγαν; τὸν ἠρώτησα.

— Ὅ,τι σ' εἶπε, καὶ ἀκόμη ἄλλα πολλά. Ὡ! τί καλὴ κυρία! Τί ὠραία κυρία!

— Καὶ τὸν Ἀρθοῦρ, τὸν εἶδες;

— Μακρόθεν μόνον· ὅσον ὅμως τὸν εἶδον μοὶ ἐφάνη καλὸν παιδίον.

Ἐξηκολούθησα δὲ τὰς ἐρωτήσεις μου, ἀλλ' ὁ Ματτίας ἀπέφυγε ν' ἀποκριθῇ, ἢ ἀπεκρίνετο κατὰ τρόπον πλάγιον. Ἐκτοτε ὁμιλήσαμεν περὶ πραγμάτων ἀδιαφόρων, μέχρι τῆς στιγμῆς κατ' ἣν, ὡς παρήγγειλεν ἡ κυρία Μίλλιγαν, παρουσιάσθημεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῶν Ἀλπεων. Ἄν καὶ ἐνδεδυμένοι τὰ ἄθλια ἡμῶν φορέματα τῶν μουσικῶν τῶν τριῶν, μᾶς ὑπεδέχθη ὅμως ὑπηρετικῶς μέλανα φορῶν ἐπενδύτην καὶ λαίμαδέτην λευκὸν, καὶ μᾶς εἰσήγαγεν εἰς τὸ δωμάτιον ἡμῶν. Πόσον λαμπρὸν μᾶς ἐφάνη! Εἶγες δύο κλίνας λευκάς· τὰ παράθυρα ἠνοιγόντο εἰς ἐξώστην ἐπὶ τῆς λίμνης, καὶ θαῦμα ἦτον ἡ ἐκείθεν ἄποψις. Ὅταν δ' ἀπεφασίσσαμεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ δωμάτιον, ὁ ὑπηρετικὸς ἦτον ἐκεῖ πάντοτε ἀκίνητος, περιμένων τὰς διαταγὰς ἡμῶν, καὶ μᾶς ἠρώτησε τί θέλομεν διὰ τὸ γεῦμα ἡμῶν, ὃ ἐμελλε νὰ μᾶς στρώσῃ εἰς τὸν ἐξώστην.

— Ἔχετε πλακούντια; ἠρώτησεν ὁ Ματτίας.

— Πλακούντιας βερυκόκκων, χαμοκεράσων, φραγκοσταφύλων.

— Καλόν. Αὐτὰ τὰ πλακούντια.

— Καὶ ἀπὸ τὰ τρία;

— Ἐννοεῖται.

— Καὶ ἄλλο φαγητόν; ψητόν; ὄσπρια;

Εἰς ἐκάστην πρότασιν ὁ Ματτίας ἠνοιγε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀλλὰ δὲν ἐθορυβεῖτο.

— Ὅ,τι θέλεις, εἶπε.

Ὁ ὑπηρετής ἐξήλθεν ἐπισήμως.

— Νομίζω ὅτι θὰ γευματίσωμεν ἐδῶ καλῆ-
τερα ἀφ' ὅτι ἐγευματίζομεν εἰς τοὺς Δρισκόλλ,
εἶπεν ὁ Ματτίας.

Τὴν ἐπαύριον ἡ κυρία Μίλλιγαν ἦλθε νὰ μᾶς
ἰδῆ τὴν συνῶδευον δὲ βράπτως καὶ βράπτρια, καὶ
μᾶς ἔλαβον μέτρον δι' ἐνδύματα καὶ χιτῶνας.

Μᾶς εἶπε δὲ ὅτι ἡ Λίζα ἐξηκολούθει δοκιμά-
ζουσα νὰ ὀμιλῇ, καὶ ὅτι ὁ ἱατρὸς τὴν ἐκῆρυσεν
ἤδη ἱατρουθεῖσαν. Ἐπειτα δὲ, μίαν ὥραν μείνασα
μεθ' ἡμῶν, μᾶς ἀφῆκε, φιλησάσα με περιπαθῶς,
καὶ δοῦσα τὴν χεῖρα εἰς τὸν Ματτίας.

Οὕτως ἐπανῆλθεν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, δεικνύ-
ουσα πάντοτε περισσοτέρην ἀγάπην καὶ τρυφερό-
τητα πρὸς ἐμὲ, πάντοτε ὅμως ὀλίγον πως βεβια-
σμένως, ὡς ἂν δὲν ἤθελε νὰ παραδοθῆ εἰς τὸ αἰ-
σθημα τοῦτο τῆς ἀγάπης καὶ νὰ τὸ ἐιδηλώσῃ.

Τὴν δὲ πέμπτην ἡμέραν, ἀντὶ τῆς κυρίας Μίλ-
λιγαν ἦλθεν ἡ θαλαμηπόλος ἣν εἶχον ἄλλοτε ἰ-
δεῖ ἐπὶ τοῦ Κόκκου· μᾶς εἶπε δὲ ὅτι ἡ κυρία μᾶς
περιέμενε εἰς τὴν οἰκίαν τῆς, καὶ ὅτι ἡ ἄμαξα
μᾶς περιέμενε κάτω διὰ νὰ ὑπάγωμεν. Ἦτον δὲ
αὕτη ὥρα ὁ ὄχημα ἀνοικτὸν, καὶ ὁ Ματτίας ἐ-
κάθησεν εἰς αὐτὸ ἄνευ ἐξίππασμοῦ καὶ εὐγενέ-
στατα, ὡς ἂν ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ἐξηκολούθει
ὀχούμενος· καὶ ὁ Κάπης δὲ ἐπήδησεν εἰς ἓν τῶν
προσκεραλαίων χωρὶς νὰ στενοχωρηθῆ.

Ἡ ὁδὸς ἦτον βραχεῖα, καὶ μοι ἐφάνη ἔτι βρα-
χυτέρα, διότι ἤμην ὡς ἐντὸς ὄνειρου, καὶ τὴν κε-
φαλὴν πλήρην ἔχων ἰδεῶν ἀτόπων, ἣ ἄς ἐνόμιζον
κἂν ἀτόπους. Εἰσῆχθημεν δὲ εἰς τὴν μεγάλην αἰ-
θουσαν, ὅπου ἦσαν ἡ κυρία Μίλλιγαν, ὁ Ἀρ-
θούρ, ἐκτάδην κείμενος εἰς ἀνακλιτήριον, καὶ ἡ
Λίζα.

Ὁ Ἀρθούρ μοι ἐξέτεινε τοὺς δύο βραχίονας,
καὶ ἐγὼ τρέξας πρὸς αὐτὸν τὸν ἐφίλησα. Ἐφίλησα
δὲ καὶ τὴν Λίζαν, ἀλλ' ἐμὲ ἐφίλησεν ἡ κυρία Μίλ-
λιγαν.

— Τέλος, μοι εἶπεν, ἦλθεν ἡ στιγμή καθ' ἣν
δύνασαι ν' ἀναλάβῃς τὴν θέσιν ἣτις σοὶ ἀνήκει.

Ἐν ᾧ δὲ τὴν ἔβλεπον, περιμένων τὴν ἐξήγησιν
τῶν λόγων τῆς, ἠνέωξε μίαν θύραν, καὶ εἶδον εἰσ-
ελθοῦσαν τὴν μάναν Βαρθερίναν, φέρουσαν εἰς
τὰς χεῖράς τῆς ἐνδύματα βρέφους, μανδύαν ἐκ
κασιμιρίου λευκοῦ, κεφαλόδεσμον ἔχοντα τρίχα-
πτα, ὑποδήματα πλεκτά.

Μόλις δ' ἐπρόφρασε νὰ καταθέσῃ αὐτὰ εἰς τρά-
πεζαν, ὅταν τὴν ἐπέκλεισε εἰς τὰς ἀγκάλας μου.
Ἐν ᾧ δὲ τὴν κατεφίλου, ἡ κυρία Μίλλιγαν ἔδωκε
διαταγὴν εἰς ὑπηρετήν, καὶ ἤκουσα ὅτι ἐπρόφερε
τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Τζαίμς Μίλλιγαν, δι' ὃ ὠχρί-
ασα.

— Οὐδὲν ἔχεις νὰ φοβῆσαι, μοι εἶπεν ἡ κυρία
Μίλλιγαν ἠσύχως. Ἐξ ἐναντίας. Ἐλθέ ἐδῶ πλη-
σίον μου, καὶ θές τὴν χεῖρά σου εἰς τὴν ἐδικήν
μου.

Τότε ἠνεώχθη ἡ θύρα τῆς αἰθούσης, καὶ εἰσ-

ἦλθεν ὁ κύριος Τζαίμς Μίλλιγαν μειδιών καὶ δει-
κνύων τοὺς δάκρυς τοῦ ὀδόντας. Ἀλλὰ μὲ εἶδε, καὶ
ἐν τῷ ἄμα φοβερᾷ δικαστροφῇ τοῦ προσώπου ἀν-
τικατέστησε τὸ μειδίωμα.

Ἡ δὲ κυρία Μίλλιγαν δὲν τῷ ἀφῆκε καιρὸν νὰ
ὀμιλήσῃ.

— Σὰς προσεκέλευε, εἶπε διὰ φωνῆς βραδείας,
ἣτις ὅμως ἔτραμεν ἐλαφρῶς, ἵνα σὰς παρουσιάσω
τὸν πρωτότοκόν μου υἱόν, ὃν εἶχον τὴν εὐτυχίαν
νὰ ἐπανεύρω—καὶ μοι ἔσφιξε τὴν χεῖρα.— Ἰδοὺ
αὐτός. Ἀλλὰ τὸν γνωρίζετε ἤδη, ἀφ' οὗ ἐπήγατε
εἰς τοῦ ἀνθρώπου ὅστις τὸν ἔκλεψεν, ἵνα πληρο-
φορηθῆτε περὶ τῆς υγείας του.

— Τί δηλοῦ; . . . εἶπεν ὁ κύριος Τζαίμς Μίλ-
λιγαν, ἐν ᾧ τὸ πρόσωπόν του ἤλλαξε χρώ-
ματα.

— . . . Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶναι σήμερον εἰς
τὴν φυλακὴν διὰ κλοπὴν ἣν διέπραξεν εἰς ἐκκλη-
σίαν, καὶ ὠμολόγησε τὰ πάντα. Ἰδοὺ ἐπιστολὴ
ἣτις μοι τὸ ἀναγγέλλει. Οὗτος εἶπε πῶς ἔκλεψε
τὸ παιδίον, πῶς τὸ ἀφῆκεν εἰς τὰ Παρίσια εἰς τὴν
ὁδὸν Βρετέιλ· καὶ τέλος πῶς ἐφρόντισε νὰ κόψῃ
τὰ γράμματα ἀπὸ τὰ ἐνδύματα τοῦ παιδίου, ἵνα
μὴ ἀναγνωρισθῆ. Ἰδοὺ τὰ ἐνδύματα ταῦτα, δια-
τηρηθέντα ὑπὸ τῆς ἀξιολόγου γυναικὸς ἣτις ἀ-
νέθρεψε τὸ παιδίον μου. Θέλετε νὰ ἰδῆτε τὴν ἐ-
πιστολήν; Θέλετε νὰ ἰδῆτε τὰ ἐνδύματα;

Ὁ κ. Τζαίμς Μίλλιγαν ἔμεινε ἐπὶ στιγμὴν ἀ-
κίνητος, σκεπτόμενος βεβαίως ἐν ἑαυτῷ ἂν δὲν
θὰ μᾶς ἐπνίγεν ὄλους. Ἐπειτα δὲ διηυθύνθη πρὸς
τὴν θύραν. Ἐπειτα δὲ, μέλλων νὰ ἐξέλθῃ, ἐσφάφη.

— Νὰ ἰδῶμεν, εἶπε, τίνος γνώμης εἶσθε καὶ τὰ
δικαστήρια περὶ ὑποτιθεμένων παιδίων.

Ἀλλὰ χωρὶς νὰ ταραχθῆ, ἡ κυρία Μίλλιγαν—
ἤμπορῶ πλέον νὰ εἰπῶ ἡ μήτηρ μου, — ἀπεκρίθη·

— Ἡμπορεῖτε νὰ μᾶς ἐναῖζητε εἰς τὰ δικα-
στήρια. Ἐγὼ δὲν θὰ ἐναγάγω ἐκεῖνον ὅστις ἦτον
ἀδελφὸς τοῦ συζύγου μου.

Καὶ ἡ θύρα ἐκλείσθη, ἐξεληθόντος τοῦ θεοῦ μου.
Τότε ἐδυνήθη νὰ ῥιφθῶ εἰς τὰς ἀγκάλας ἄς μοι
ἔτεινε ἡ μήτηρ μου, καὶ νὰ τὴν φιλήσω κατὰ
πρότον, ἐν ᾧ καὶ ἐκείνη μὲ κατεφίλει.

Ὅταν δ' ἐκόπασεν ὀλίγον ἡ συγκίνησις ἡμῶν,
ἐπλησίασεν ὁ Ματτίας.

— Εἶπέ εἰς τὴν μητέρα σου, μοι εἶπεν, ὅτι κα-
λῶς ἐτήρησα τὸ μυστικόν τῆς.

— Τὸ ἤξευρες λοιπόν; ἠρώτησα.

Ἄλλ' ἀντ' ἐκεῖνου ἀπεκρίθη ἡ μήτηρ μου·

— Ὅτε ὁ Ματτίας μοι διηγήθη τὰ κατὰ σέ,
τῷ παρήγγειλα ἐγεμύθειαν, διότι καίτοι ἔχουσα
τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ πτωχὸς μικρὸς Ῥεμὸς ἦτον
ὁ υἱός μου, ἔπρεπε ὅμως νὰ ἔχω καὶ ἀποδείξεις
μὴ ἐπιδοχόμενας ἀμφιβολίαν. Τίς θὰ ἦτον, υἱός
μου, ἡ θλιψίς σου ἂν, ἀφ' οὗ σ' ἠσπαζόμην ὡς τέ-
κνον μου, ἠρχόμεν νὰ σ' εἰπῶ ὅτι ἠπατήθημεν!
Τὰς ἀποδείξεις ταύτας τὰς ἔχομεν ἤδη, καὶ ἡδη
ἐνωθέντες δὲν θὰ χωρισθῶμεν πλέον ποτέ. Πάν-

τοτε θὰ ζῆς μετὰ τῆς μητρός σου, μετὰ τοῦ ἀ-
δελφοῦ σου, — καὶ δεῖξασα τὴν Λίζαν καὶ τὸν
Ματτίαν, προσέθηκε, — καὶ μετ' ἐκείνων οὔτινες
σὲ ἠγάπησαν ἐν τῇ δυστυχίᾳ.

^{Ἐπειτα τὸ τέλος}

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ Gaston Tissandier].

Ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος.

Τὸν Giordano Bruno δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν
μετὰ τὸν Ramus ὡς φιλόσοφον τῆς δεκάτης ἑ-
κτῆς ἑκατονταετηρίδος, ὅστις ἐκθύμως ἠγωνίσθη
ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ σκέπτεσθαι. Πολυμαθὴς
ὢν καὶ γνωρίζων κατὰ βάθος τοὺς ἀρχαίους, προ-
παρασκεύαζε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὴν ἀληθῆ ἐ-
πιστήμην ἐνδιατρίβων εἰς τὰ μαθηματικά καὶ
εἰς τὴν φυσικὴν. Ἡ φαντασία του ἦτο ζωηρὰ καὶ
ἡ φιλοσοφία του ἀκάματος. Ὁ Bruno ἐγεννήθη
πλησίον τῆς Νεαπόλεως περὶ τὰ μέσα τῆς δε-
κάτης ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος. Ἀφοῦ ἐπὶ τινα
ἔτη διετέλεσεν ἐν τῷ τάγματι τοῦ ἁγίου Δομι-
νίκου, μετέβη εἰς Γενεύην. Αἱ ἀμφιβολίαι, ἄς εἶχε
δημοσίᾳ ἐκφράσει περὶ τῶν θεολογικῶν δογμά-
των, ὡς καὶ τὰ κατὰ τῶν μοναχῶν σκώμματα
αὐτοῦ, δὲν τῷ ἐπέτρπεον νὰ μὲν ἀκινδύνως ἐν
χώρῳ, ἐν ᾧ ἐβασίλευεν ἡ Ἰερὰ Ἐξέτασις. Γενόμε-
νος καλθινιστῆς καὶ μεταβάς εἰς Παρίσιους, ἐδί-
δαξε τὴν φιλοσοφίαν καὶ σποδρῶς κατεπολέμησε
τὴν σχολὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἔπειτα δὲ περι-
ῆλθε τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν σπεύρων καθ'
ὁδὸν πλῆθος συγγραμμάτων εὐφυῶν ἢ φαντασιω-
δῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ πολυμαθῶν. Ἐπιθυμήσας νὰ
ἐπανιδῆ τὴν πατρίδα του, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν
καὶ ἀποκατέστη εἰς Βενετίαν, ὅπου ἔζησεν ἐπὶ
δύο ἔτη ἐν τελείᾳ ἀπομονώσει.

Τῷ 1598 οἱ Ἐνετοὶ παρέδωκαν αὐτὸν εἰς τὴν
Ἰερὰν Ἐξέτασιν. Ὁ Giordano Bruno συνελήθη
ὑπὸ τῶν φρουρῶν τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως, με-
τηνέχθη δὲ εἰς Ῥώμην καὶ γενόμενος θύμα στυγε-
ρᾶς δίκης, ἐφυλακίσθη διὰ δύο ἔτη, οὐδέποτε στέρ-
ξας νὰ ἀπαρνηθῆ τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ. Κλη-
θεὶς καὶ πάλιν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς Ἰε-
ρᾶς Ἐξέτασεως, ἤκουσε γονυπετῆς τὴν καθ' αὐ-
τοῦ ἀπόφασιν. Ὁ ἀτυχὴς φιλόσοφος καταδικα-
σθεὶς εἰς τὸν διὰ τοῦ πυρὸς θάνατον, ἔμεινε ἀ-
τάραχος. «Ἡ κατ' ἐμοῦ μωτέρα ἀπόφασις τα-
ράττει ὑμᾶς κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πλέον
ἴσως ἐμοῦ», ἀνεφώνησε πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπο-
τεινόμενος. Τὴν 17 Φεβρουαρίου ἐκῆν ἐπὶ πυρᾶς.

Ὁ Giordano Bruno, γράψας πλεῖστα συγγράμ-
ματα ἄξια λόγου, ἐθεώρει τὸν κόσμον ὡς ἄπειρον
καὶ ἄμετρον καὶ ἐπίστευεν εἰς τὴν πληθὺν τῶν
κόσμων, εἶχε δὲ ἀναλάβῃ ὡς ὁ Ramus τὴν ὑπερ-
σπισιν τοῦ συστήματος τοῦ Κοπερνίκου. Τοιαῦτα
τὰ ἐγκλήματα αὐτοῦ. Μετὰ δεινότητος καὶ τόλ-
μης ἐνίοτε καταπληκτικῆς ἐκφράζει τὰς ἰδέας
του. «Θεωρεῖ τὸν Θεόν, λέγει ὁ Βίκτωρ Cousin,

ὡς τὴν μεγάλην μονάδα τὴν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ
ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἀναπτυσσομένην. Δὲν δυνά-
μεθα ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι εἶχε μεγαλοφυῶν τινά. Καὶ
δὲν συνόστησε μὲν σύστημα τι διαρκές, ἀλλὰ τοῦ-
λάχιστον κατέλιπεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσο-
φίας ῥιπὴν φωτεινὴν καὶ αἰμοσταγήν».

Ἐτερον θύμα τοῦ φανατισμοῦ, ὁ Βανίνης, ἐ-
γεννήθη, ὡς ὁ Giordano Bruno, πλησίον τῆς Νεα-
πόλεως τῷ 1584. Κῆτοχος ὢν τῆς φιλοσοφίας,
τῆς θεολογίας καὶ τῆς ἱατρικῆς, περιῆλθε τὴν
Γερμανίαν καὶ τὰς Κάτω - Χώρας, ἔπειτα δὲ με-
τέβη εἰς Γενεύην, εἰς Λυὸν καὶ τέλος εἰς Ἀγ-
γλίαν. Ἡ κακὴ αὐτοῦ τύχη τὸν ἔφερεν εἰς Το-
λώσαν, τὸ μόνον μέρος τῆς Γαλλίας, ὅπου εἶχε γί-
νει δεκτὴ ἡ Ἰερὰ Ἐξέτασις. Συγγράμματα τοῦ
τινα ἀμαυροῦσι τὴν μνήμην του διὰ τὸ ἀκόλα-
στον αὐτῶν. Ὁ Βανίνης ἐνόμιζε τὸν κόσμον αἰῶ-
νιον, καὶ ἐπέσβευσεν ὅτι ἡ ἐν τῷ σύμπαντι κίνη-
σις δὲν προέρχεται ἐκ νοήμονος θελήσεως, ἀλλ'
ὅτι εἶναι ἐμφυτος εἰς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῆς ὕλης.
Καταδικασθεὶς ὡς ἄθεος τὴν 19 Φεβρουαρίου
1619 ἀπηγχονίσθη καὶ ἐκῆν, ἀφοῦ ἀπεκόπη ἡ
γλῶσσα αὐτοῦ.

Καὶ ὁ μὲν Βανίνης δὲν εἶναι ἴσως ἄξιος τοῦ
ἡμετέρου σεβασμοῦ, μόνον δὲ ἐλκύει τὴν συμπά-
θειαν ἡμῶν διὰ τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ θανάτου. Τοῦ-
ναντίον ὁ Καμπανέλλας. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Κα-
λαβρίᾳ τὸ ἔτος 1568 καὶ εἰσῆλθε δεκαεταετη-
ῶν εἰς τὸ τάγμα τῶν Δομινικάνων, ἐνεφορεῖτο δὲ
ὑπὸ μεγίστου πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ πρὸς τὴν
ἐργασίαν ἐρώτος καὶ ὑπὸ ἀκραιφνοῦς πρὸς τὸ ἀ-
γαθὸν ἐνθουσιασμοῦ. Ἐχων πνεῦμα τολμηρὸν καὶ
ἀνεξάρτητον, ἀπεφάσισε νὰ μεταρρυθμίσῃ ὅλα τῆς
φιλοσοφίας τὰ μέρη. Εἰς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ
βλέπομεν, ὅτι νεωτερίζων ζητεῖ τὴν ἀλήθειαν
οὐχὶ ἀναγινώσκων τὰ βιβλία τῆς σχολῆς, ἀλλὰ
παρατηρῶν μᾶλλον τὴν φύσιν. Δύναται λοιπὸν νὰ
θεωρηθῆ καὶ αὐτός ὡς εἰς τῶν προδρομῶν τοῦ
Φραγκίσκου Βάκκος καὶ τοῦ Descartes.

Ὁ Θωμᾶς Καμπανέλλας ἐδίδαξε κατὰ πρότον
τὴν φιλοσοφίαν ἐν Νεαπόλει, καὶ γενόμενος τα-
χέως γνωστὸς διὰ τὸ καινὸν τῶν δογμάτων αὐ-
τοῦ, ἠναγκάσθη μετ' οὐ πολὺ ν' ἀναχωρήσῃ ὅπως
ἀποφύγῃ τὰς ἀπειλητικὰς ἐπιθέσεις τοῦ φθόνου
καὶ τῆς συκοφαντίας. Ἐπὶ δέκα ἔτη περιῆλθε τὴν
Ἰταλίαν, καταπολεμῶν τὸν Ἀριστοτέλην καὶ ἐ-
πικαλούμενος ἀδιαλείπτως τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ
τὴν πείραν καὶ ἀμεταρρυθμίζων, ὡς ἔλεγε, τὰς ἐ-
πιστήμας πάσας συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν καὶ
πρὸς τὰ βιβλία τοῦ Θεοῦ. Ἡ φιλοπονία αὐτοῦ
ἦτο ἀκαταδάμαστος· ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπεσκέφθη
τὸν Γαλιλαῖον ὑπὲρ τοῦ ὀπίου συνέταξεν εὐ-
γλωττον ἀπολογία, μετὰ παρρησίας δὲ ἐσυναγό-
ρησεν ὑπὲρ τοῦ συστήματος τοῦ Κοπερνίκου, καὶ
ἀδιάλλακτον προσθεύων κατὰ τῆς τυραννίας μί-
σος, ἐμελέτησε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ
τῆς ἰσπανικῆς δεσποτείας. Καταγγελλθεὶς ἐπὶ συν-

ωμοσίαι, εις τοιαύτην περιέπεσαν ἄδυσσον συμφορῶν, ὥστε μετὰ φρίκης διεξέρχεται αὐτὰς ὁ ἱστοριογράφος.

Εἰς τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ ἐγκλημα προστέθησαν θεολογικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ κατηγορίαι, ἔμεινε δὲ ἐν τῇ εἰρηκτῇ ἐπι εἰκοσι ἐπτὰ ὅλα ἔτη καὶ ὑπέστη φροβερωτάτας βασάνους.

Ὁ Καμπανέλλας ὑπεβλήθη ἐπὶ τριάκοντα πέντε συνεχεῖς ὥρας εἰς βιάσανον τοσοῦτον ἀπάνθρωπον «ὥστε ὅλαι αἱ περὶ τὴν ἔδραν ἀρτηρίαι καὶ φλέβες ἐρράγησαν, τὸ δὲ αἷμα ἐρρῆεν ἀκατασχετῶς, καὶ ὅμως τοιαύτην ἀπέδειξε καρτερίαν, ὥστε οὐδ' ἅπαξ ἐξέφερε λέξιν ἀναξίαν φιλοσόφου».

Ὁ Καμπανέλλας ἐξιστορεῖ ὁ ἴδιος ὡς ἐξῆς τὰ δεινοπαθήματα αὐτοῦ. «Ἐφυλακίσθη εἰς πενήτηκοντα φυλακὰς καὶ ὑπεβλήθη ἐπτάκις εἰς σκληροτάτην βίασανον. Ἡ τελευταία διήρκεσε τεσσαράκοντα ὥρας. Μεῖδεσαν διὰ σχοινίων σφιγκτοτάτων, τὰ ὁποῖα συνέλιθον τὰ ὀστά μου, μὲ ἐκρέμασαν ἔχοντα τὰς χεῖρας ὀπισθεν δεδεμένας ὑπεράνω αἰχμηροῦ ξύλου, ὅπερ κατέφαγε τὸ δέκατον ἕκτον τῆς σαρκὸς μου καὶ μοὶ ἀφῆρεσε δέκα λίτρας αἵματος, ἀφοῦ δ' ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη μετὰ ἐξάμηνον ἀσθενείαν, μὲ ἐρρίψαν εἰς ὑπόγειον φυλακὴν. Πεντεκαιδεκάκις ἐδικάσθη. Κατὰ τὴν πρώτην δίκην ἐρωτήθη «Πῶς ἤξεύρου ἄρα ὅ,τι δὲν ἔμαθε; Ὑπακούει ἄρα εἰς αὐτὸν δαιμόνιον τι;» ἀπάντησα· «Ἴνα μάθω ὅσα ἤξεύρω ἐδαπάνησα πλεῖστον ἔλαιον ἢ ὅτι ἐπίστευε ὑμεῖς οἶνον». Ἄλλοτε ἐκατηγορήθη ὡς γράψας τὸ βιβλίον τῶν *Traité de la patience*, τὸ ὁποῖον ἐτυπώθη τριάκοντα ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεώς μου. Ἐκατηγορήθη προσέτι ὡς ἔχων τὰς ιδέας τοῦ Δημοκρίτου, ἐγὼ δὲ γράψας βιβλία κατὰ τοῦ Δημοκρίτου. Ἐκατηγορήθη ὡς τρέφων κατὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αἰσθήματα, ἐγὼ δὲ γράψας συγγράμματα περὶ τῆς χριστιανικῆς μοναρχίας, ἐν οἷς ἀπέδειξα ὅτι οὐδεὶς φιλόσοφος ἠδυνήθη νὰ ἐπινοήσῃ δημοκρατίαν ἴσην πρὸς τὴν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Ἀποστόλων ἰδρυθεῖσαν. Ἐκατηγορήθη ὡς αἰρετικὸς, ἐγὼ δὲ συντάξας διάλογον κατὰ τῶν αἰρετικῶν τῶν ἡμετέρων χρόνων. Τέλος ἐκατηγορήθη ἐπὶ ἀποστασίᾳ καὶ αἰρέσει, καθὼ εἰπὼν ὅτι ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες ἔχουσι κηλίδας, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ κόσμος εἶναι αἰώνιος καὶ ἀφθαρτος. . . Διὰ τοῦτο μὲ ἐρρίψαν ὡς τὸν Ἰερεμῖαν εἰς τὴν κἀτω λίμνην, ὅπου οὔτε ἀήρ ὑπάρχει οὔτε φῶς».

Ἡ μακρὰ αὕτη καὶ ὀδυνηρὰ τοῦ Καμπανέλλα κάθειρξις γενικὴν ἐνεποίησε φρίκην, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πάπας Παῦλος Ε'. συνεινήθη καὶ ἐξητήσατο τὴν χάριν αὐτοῦ παρὰ τῆς Ἰσπανικῆς Αὐλῆς. Ἄλλ' ὁ Φίλιππος Γ' ἐράνη ἀδυσόπητος, μόνον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τούτου ἐσήμανεν ἡ ὥρα τῆς ἐλευθερίας.

Ὁ Καμπανέλλας ἀπελύθη, ὁ δὲ Πάπας Οὐρβανὸς Η', ὅστις εἶχε διαδεχθῆ τὸν Παῦλον Ε', ἐ-

δεξιώσατο αὐτὸν μετὰ συγκινήσεως καὶ ἐπροστάτευσεν αὐτόν.

Ὁ φιλόσοφος οὐδαμῶς καταβλήθει, κατῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν κονίστραν καὶ ἀνεδύθη κατὰ τῶν ἀντιπάλων του τὸν ὑπὲρ τῶν ἐχυτοῦ δογμάτων ἀγῶνα. Οἱ ἐχθροὶ του μανιώδεις γινόμενοι καθόσον αὐτὸς ἐπέμενε εἰς τὰς πεποιθήσεις του, ἐκίνησαν κατ' αὐτοῦ τὰ πάθη ὄχλου ἐξημμένου. Ὁ Καμπανέλλας ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μετρησιμῶς, ὅπως σωθῆ ἀπὸ τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὸν ἔμμανουὺς πλήθους.

Ὁ κόμης τοῦ Noailles, πρεσβυτῆς τοῦ Λουδοβίκου Η' παρὰ τῇ Ῥωμαϊκῇ Αὐλῇ, ἐβοήθησεν αὐτὸν νὰ μεταβῆ εἰς Γαλλίαν. Ὁ Καμπανέλλας ἤλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τῷ Richelieu. Ὁ μέγας καρδινάλιος καὶ ὑπουργὸς ἐσύστησεν αὐτὸν εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις ὤριεν αὐτῷ σύνταξιν 3,000 φράγκων. Ἡ Σορβόννη ἐπεδοκίμασε τὰ ἔργα του. Ὁ Καμπανέλλας ἐξῆσε τοῦ λοιποῦ ἡσυχος, πλὴν εἶδομεν διὰ ποίων βασάνων ἐξηγόρασε τὴν ἡσυχίαν του ταύτην. Βραδύτερον κητύχησε νὰ συνδιαλεχθῆ μετὰ τοῦ Descartes, ὃν ἐγνώρισεν ἐν Ὀλλανδίᾳ, ἔπειτα δὲ τὸ ἐβδόμηκιστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων ἀπέθανεν ἡσυχῶς ἐν Παρισίοις ἐν τῇ κατὰ τὴν ὁδὸν St Honoré μονῇ τῶν Δομινικάνων.

Τὰ ἔργα τοῦ Καμπανέλλα εἶναι πολλὰ καὶ ἄξια λόγου. Τὸ πνεῦμα αὐτοῦ περιέλαβεν ἀπάσας τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις. Ὁ Καμπανέλλας ἐταξινόμησε τὰς ἐπιστήμας καὶ διέγραψε τὴν μέθοδον τοῦ μελετᾶν αὐτάς. Καὶ εἶχε μὲν ἴσως τὰ ἐλαττώματα τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲν ἦτον εἶναι ὡς ὁ Ramus καὶ ὁ Giordano Bruno εἰς τῶν διαπύρων ἐκείνων καὶ μεγαλοφυῶν τῆς Ἀναγεννήσεως ἀνδρῶν, οἵτινες ἠγωνίσθησαν κατὰ τῆς σχολαστικῆς καὶ τῶν τετριμμένων ἰδεῶν καὶ ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καμπανέλλα ὁ Descartes ἐδημοσίευσεν τὸν περὶ *Μεθόδου λόγου*.

ΕΛΙΖΑ Σ. ΣΟΥΤΕΡ.

ΠΟΛΙΣ ΦΡΕΝΟΒΛΑΒΩΝ

Ὑπάρχει ἐν Εὐρώπῃ πόλις, ἥς μέγα μέρος τῶν κατοίκων ἀπαρτίζουσιν ἄνθρωποι πράγματι φρενοβλαβεῖς, ἐργαζόμενοι ἐν τούτοις ὁσάκις ἔχουσι πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι ὄρεξιν, ἐνδύμενοι καὶ συμπεριφερόμενοι ὡς οἱ τὸν νοῦν ὑγιαίνοντες. Οἱ κάτοικοι τῆς μικρῆς πόλεως τοῦ Βελγίου Γκεέλ (Geel) ἀπὸ δύο καὶ ἐπέκεινα ἑκατονταετηρίδων ἀσχολοῦνται περὶ τὴν θεραπείαν τῶν φρενοβλαβῶν. Ἐν τῷ φρενοκομίῳ τῆς πόλεως νοσηλεύονται ὀλίγοι μόνον ἀσθενεῖς, οἱ καὶ ἐπικινδυνωδῆστεροι, οἱ πολλοὶ δὲ, ὑπὲρ τοῦ 1,300, διατρίβουν παρ' ἰδιώταις, ἐπὶ πληρωμῇ τῶν ἐξόδων τῆς συντηρήσεως καὶ θεραπείας αὐτῶν. «Παρειδημῶν ἐν Ἀμβέρστῃ, γράφει ἀνταποκριτὴς ἀγγλικῆς τινος

ἐφημερίδος, ἔφερον συστατικὴν ἐπιστολὴν τῷ κ. Δ... ἱατρῷ ἐν Γκεέλ, ὅστις μετὰ προθυμίας συγκατετέθη νὰ μοὶ δεῖξῃ τοὺς ἀσθενοῦντας. Καθ' ὁδὸν μοὶ εἶπεν, ὅτι τὸ Γκεέλ διαίρειται εἰς εἰκοσι μεγάλας συνοικίας, ἐχούσας ἐκάστην ἴδιον ἱατρὸν, ὅστις καθ' ἐκάστην ἐπισκέπτεται τοὺς εἰς ἐπιτήρησιν αὐτοῦ διαπεπιστευμένους. «Ἡμεῖς, προσέθηκεν, ἐκ συστήματος ἀπέχομεν οἰασθήποτε πρὸς τούτους ἐπικοινωνίας· ἀλλ' οὐδαμῶς ἐπισπεύδομεν τὴν προφυλάξιν, ἀφίνομεν δὲ τὰ πλεῖστα εἰς τὸν χρόνον καὶ τὴν φύσιν. Δίαν αἰσίως ἐπιδρᾷ εἰς τοὺς νοσοῦντας ἡ συγκοινωνία πρὸς ἀλλήλους, πρὸς τοὺς πολίτας, κατ' ἐξοχὴν δὲ πρὸς τὰ παιδία. Ἐκαστος διαγινώσκει καὶ ἀριστα περιγράφει τὴν φρενοβλαβίαν τῶν συνεταίρων του, τυφλώττει δὲ πρὸς τὴν ἐδικὴν του. Ἐλθετε μαζὴ μου εἰς τὸ καφεῖον Φανσάν, εἰς ὃ φοιτῶσιν οἱ πλεῖστοι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην καὶ θὰ παρατηρήσῃτε ἄξια θαυμασμοῦ πράγματα». Ἐν μιᾷ γωνίᾳ ἐκάθητο σύννοος καὶ ἐπινεν ἀψίνθιον ὁ διευθύνων τὴν μουσικὴν τῶν φρενοβλαβῶν, φρενοβλαβῆς μὲν καὶ αὐτὸς, ἀριστος δὲ μουσικὸς, μελοποιήσας διάφορα morceaux de diablerie, ἅτινα ὁ διευθυντῆς τοῦ φρενοκομείου δὲν ἐπιτρέπει νὰ ψάλλωνται δημοσίᾳ. Δὲν ἔχει λόγους νὰ ἐκφράσῃ τὰ παράπονά του κατὰ τοῦ αὐστηροῦ ἐπικριτοῦ, ἀποδοκιμάσαντος καὶ ἕτερον ἔργον του. Ὁ ἱατρὸς ὑπομνήσκει εἰς τὸν ἀτυχεῖ μουσικόν, ὅτι τὰ μουσικά του ἔργα, καὶ τοὶ ἀξιόλογοι ὄντα, εἶνε τόσον περιπαθῆ καὶ ἐρεθιστικά, ὥστε ἀπεισίως θὰ ἐπενήργουν ἐπὶ τὸ φρενοβλαβεῖς ἀκροατήριον. Ὁ μουσικὸς εὐχαριστεῖ μεδιῶν καὶ παρκαλεῖ τὸν ἱατρὸν νὰ μεσιτεύσῃ ἵνα μὴ ἀπορριφθῆ ἕτερον ἔργον του ἡπιώτερον, ὅπερ εἶνε ἐν τῷ τελειοῦσθαι. Βεβαιωθείς ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ὅτι θὰ τύχῃ τοῦ ποθομένου, ἐπανερχεται εἰς τὴν τράπεζάν του, βροχὰ τὸ ἀψίνθιον καὶ συνδιαλέγεται πρὸς εὐφάνταστον ταγματάρχην, ἔχοντα καὶ τοῦτον βεβλαμμένας τὰς φρένας.

Πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐφημερὶς τῆς Ἀμβέρστῆς ἐδημοσίευσεν ἔκθεσιν περὶ μονομαχίας Βέλγου συνταγματάρχου καὶ Ῥώσου ἀξιωματικοῦ. Κατὰ τὴν πρώτην συμπλοκὴν ὁ Βέλγος, κατασυντρίβεις τὴν δεξιάν, ἀφῆκε νὰ πέσῃ τὸ πιστόλιον· ἀναθαρρήσας ὅμως μετὰ τινα δευτέρα λεπτὰ, τὸ ἤρπασε διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἐφόνευσεν τὸν Ῥώσον καὶ πάραυτα ἐπέσε λιπόθυμος εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ βοηθοῦ του. Τὸ ἀνεκδοτόν τοῦτο, ὡς γαργαλίζον τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν, ἐδημοσιεύθη κατόπιν εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας τοῦ Βελγίου. Τελευταῖον ἀνεκάλυφθη, ὅτι οὐδέποτε συνέβη τοιαύτη μονομαχία, ὅλη δὲ ἡ ὑπόθεσις ἐπενεήθη ὑπὸ τινος φρενοβλαβοῦς ἐν Γκεέλ, τοῦ ἀγαθοῦ ταγματάρχου, ἐπιστελλαντος τὴν ἔκθεσιν εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς Ἀμβέρστῆς. Δύο ἄλλοι κύριοι πικίζουσιν ἐν τῷ σατιριστῆρι· ὁ ἱατρὸς μὲς ἐψηθύρισεν εἰς τὸ οὖς, ὁ εἰς

τούτων νομίζει ἑαυτὸν «αὐτοκράτορα τῆς οἰκουμένης». Ὁ μεγαλειότατος μὲ προσεκάλεσε νὰ συμπαίξω, καὶ ἐχάρη ὅτι ἐδέχθη τὴν πρότασίν του. Ἐνῶ ἐπαίζομεν, συνδιελεγόμεθα ὡς παλαιοὶ φίλοι· μαθὼν τίς ἦτο ἡ πατρίς μου, ἐπήνεσεν αὐτὴν ἐνθουσιωδῶς, κατεδέχθη δὲ νὰ μὲ ὀνομάσῃ ἀντιβασιλέα, προσέθεσε ὅτι σφόδρα ἐλυπεῖτο ἐπὶ τῇ καταστάσει τῶν κύκλων φρενοβλαβῶν. «Πρέπει νὰ μάθητε, προσέθηκεν, ὅτι τὸ Γκεέλ εἶνε πόλις νοσοῦντων τὰς φρένας. Ἐγὼ ἔχω τὰς φρένας ὑγιεῖς· ἀλλ' ὁ φίλος μου οὗτος πάσχει δεινῶς, ἐγὼ δὲ βοηθῶ τὸν ἱατρὸν ὅπως τὸν θεραπύσῃ ταχέως. Ἐνεκα τούτου κατέβην ἀπὸ τοῦ θρόνου μου». Κατόπιν ἤρχισε νὰ παίξῃ μετὰ τοῦ φίλου του, ὅστις φαντάζεται ὅτι εἶνε ἤδη νεκρὸς καὶ βασανίζεται ἐν τῷ καθαρτηρίῳ· ἔλαβεν ὅμως ἄδειαν νὰ ἀναβῆ εἰς τὴν γῆν μέχρι μεσημβρίας καὶ νὰ παίξῃ. Περιήλθομεν καὶ ἄλλα μέρη τοῦ καρενοῦ καὶ διαφόρους ἰδιωτικὰς οἰκίας, εἶδομεν δὲ παντοῦ περιέρχους ἀσθενεῖς, τοὺς μὲν ἀναρρονομένους, τοὺς δὲ ἀπεγνωσμένους πάσης θεραπείας, ἄλλους δὲ καὶ τεθεραπευμένους».

ΔΙΚΗ ΕΝΕΚΑ ΦΙΑΗΜΑΤΟΣ

ἐν καιρῷ ἐκλογῶν.

Πρὸ τινος ἐν Gross-Kanikza τῆς Οὐγγαρίας ἐγένετο ἐκλογὴ βουλευτοῦ. Τὸ ὑπουργεῖον εἶχεν ὑποψήριον τὸν διάσημον μυθιστοριογράφον Jokai, οὗτινος ὅμως ὑπερίσχυεν ὁ ἀντίπαλος, ὑποψήριος τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς, διὰ μεγάλης πλειοψηφίας.

Ἡ ἔκθεσις τῆς ἐκλογῆς ἐνεποίησεν εἰς τὸν τόπον μεγάλην ἀίσθησιν· ἀλλ' ὡς πᾶν σοβαρὸν γεγονός, εἶχε καὶ τοῦτο τὸ κωμικόν του ἐπεισόδιον. Ἡ κυρία X. . . φανατικὴ ὑπέρμαχος τοῦ μυθιστοριογράφου ὑποψηρίου, μία δὲ τῶν ἐξοχωτέρων καλλονῶν τῆς πόλεως, ἐνάγεται ἐνώπιον τοῦ πλημμελειοδικείου ὡς καταπαείσασα δι' ἐνὸς φιλήματος τὸν ἐκλογέα K. . . νὰ ψηφίσῃ ὑπὲρ τοῦ Jokai. Νέος οὗτος τρόπος πρὸς διαφορὰν τῆς συνειδήσεως τῶν ἐκλογέων.

Τὸ πρᾶγμα ἐγένετο ἐπισήμως καὶ ἐνώπιον μαρτύρων· τὴν σπουδαιότητα δὲ αὐτοῦ ἐπαυξάνει διακήρυξις τοῦ K. . . ὅτι ἐξέτιμα τὸ φίλημα ἀντὶ 1,000 φλωρινίων. Καὶ ἐπειδὴ ὁ οὐγγρικὸς νόμος εἶνε αὐστηρότατος διὰ τὰ ἐγκλήματα τὰ νοθεύοντα τὰς ἐκλογάς, ἡ κυρία X. . . κινδυνεύει νὰ καταδικασθῆ ἂν ὄχι εἰς φυλάκισιν, ἀλλὰ βεβαίως εἰς καλὸν πρόστιμον. **

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Τὴν ἐβδομάδα ταύτην ἐπενθήσαμεν τὸν θάνατον τοῦ περιωνύμου μελοποιῦ Offenbach, ὅστις ἐπὶ ἐν τέταρτον τοῦ αἰῶνος ἔθελε διὰ τῆς μουσικῆς αὐτοῦ τῆς Εὐρώπης τὰς πρωτεύουσας. Οἱ Παριῖοι, ὡς γνωστὸν, κατέχουσι τὰ ὀστᾶ τῶν πλείστων ξένων μουσουργῶν τοῦ Bellini, Rossini

κτλ. Ἐνταῦθα ἔρχονται πάντες, ἵνα, ὡς ἀπὸ παγκοσμίου πρωτεύουσας, γίνωσι πασίγνωστοι, ἐνταῦθα ποθοῦσι καὶ νὰ ἐνταφιάζονται.

Ὁ Ἰάκωβος Offenbach εἶναι ὁ πατὴρ τῶν μικρῶν μελοδραμάτων (opérette), τῆς ἐλαφρᾶς, τερπνῆς, χαριέστης ἐν μιᾷ λέξει Παρισινῆς μουσικῆς. Οἱ σοβαροὶ Γερμανοὶ ὁμιλοῦσι περὶ τῆς μουσικῆς ταύτης μετὰ περιφρονήσεως σχεδόν, καὶ ὅμως ὁσάκις τὸ ἐν Βερολίῳ Friedrich-Wilhelms-Theater παριστᾷ «τὴν ὡραίαν Ἐλένην» ἢ ἄλλο τι μικρὸν μελόδραμα τοῦ Offenbach, οἱ κάτοικοι τοῦ Βερολίνου τρέχουσιν ἀθρόοι, ἑκατοντάδες δ' ἔρχονται εἰς μάτην ἵνα ζητήσωσι θέσιν.

Καίτοι ἀπὸ δέκα ἐτῶν κατατρυχόμενος ὑπὸ ποδάγρας καὶ χρονίου βηχῆς, ὁ Offenbach ὑπεχρέωνεν ἐν τούτοις διὰ τῆς ἰσχυρᾶς του θελήσεως τὸ ἀσθενὲς αὐτοῦ σῶμα νὰ ἐργάζεται, διὸ ἀφίνει μέγαν ἀριθμὸν μελοδραμάτων. Καὶ τὴν παραμονὴν εἰσέτι τοῦ θανάτου του ἐν τῷ Ἁγίῳ Γερμανῷ, ὅπου ἀπέθανε καὶ ὁ Θεὸς, ἐπεθεώρει τὰ δύο τελευταῖα μελοδράματα «Les contes d'Hoffmann» καὶ «La belle Lutece», τὰ ὁποῖα ἐντὸς τοῦ χειμῶνος θὰ παραστήσῃ τὸ Opéra comique.

Ὁ Offenbach, καίτοι Γερμανὸς, εἶχε τὴν λεπτὴν σαρκαστικὴν εὐφυΐαν τοῦ Παρισινοῦ. Εἶναι γνωστὸν πῶς ἐξεδικεῖτο τὸν Wagner, δυσμενῶς περὶ τῆς μουσικῆς του ἐκφραζόμενον.

«Ὁ Wagner, συνείθιζε νὰ λέγῃ ὁ Offenbach, θὰ ἦτον ὁ μέγιστος τῶν μουσικῶν, ἐὰν δὲν εἶχε προκατόχους τὸν Mozart, τὸν Gluk, τὸν Weber, τὸν Beethoven, τὸν Mendelssohn θὰ ἦτον ἐπίσης ὁ πνευματωδέστερος τῶν μελωδῶν, ἐὰν δὲν ἤγοντο εἰς τὴν ζωὴν ὁ Herold, ὁ Halevy, ὁ Boieldieu, ὁ Auber». Ἦτον ὅμως συγχρόνως ὁ Offenbach λίαν μάταιος καὶ οἰηματίας. Οὐδεμίαν τιμὴν, οὐδεὶς βαθμὸς θαυμασμοῦ ἐφάνητο εἰς αὐτὸν ἀρεκτός. Εἰς στενὸς φίλος του διηγεῖται τὸ ἐξῆς ἀνεκδοτόν:

«Ἡμέραν τινὰ περιεμένομεν τὸν Offenbach εἰς τὸ χωρίον Etretat ἐν τῷ ξενοδοχείῳ. Εἰς ἐξ ἡμῶν προέτεινε νὰ τὸν ὑποδεχθῶμεν χάριν ἀστειότητος ὡς ἡγεμόνα. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐνεκρίθη, καὶ ἀναζητήσαντες πανταχοῦ ὅπλα ἠδυνήθημεν νὰ παραταχθῶμεν εἰς τὴν γραμμὴν ἑνδεκα ἐξωπλισμένοι: στρατιῶται, ὁ ἀξιωματικὸς ἐπὶ ἐνὸς ὄνου ἀνεπέτασε τὴν τρίχρουν σημαίαν, εἰς δὲ πυροβολιστῆς ἵστατο ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τοῦ ξενοδοχείου ἔτοιμος νὰ ἀνάψῃ ἐν πυροτέχνημα (εἰς τὰς τρεῖς ὥρας μετὰ μεσημβρίαν!). Μόλις ἐφάνη ὁ Ὀφφενβάχ, αἱ σάλπιγγες ἐσάλπισαν, τὰ τύμπανα ἐκόπησαν, οἱ στρατιῶται παρουσίασαν ὅπλα, ἐγὼ δὲ παρέδωκα εἰς αὐτὸν ἐπὶ δίσκου τὰς κλειδας τοῦ ξενοδοχείου. Ἀλλ' ὁ Ὀφφενβάχ ἐν τῇ ματαιότητι αὐτοῦ δὲν ἤθελε νὰ ἐννοήσῃ τὸν ἀστείον, ἔλαβε τὴν κωμικὴν ταύτην ὑποδοχὴν ὑπὸ σπουδαίαν ἔμποψιν, ὡς διαδήλωσιν τοῦ θαυμασμοῦ ἡμῶν, καὶ μᾶς εὐχαρίστησε μετ' ὀφθαλμοῦς ὑγροῦς ἐξ εὐγνω-

μοσύνης, ἀνακράζων «Ἄχ, φίλοι μου, εἶναι παραπολύ, παραπολύ! C'est trop, c'est trop!»

Ἡ φιλαργυρία ἐπίσης τοῦ Ὀφφενβάχ ὑπερέβαινε τὰ ὅρια, ἀπαράλλακτα ὡς ἡ τῆς περιφρονημοῦ Ραχίλ.

«Συμβουλάς, ἔλεγες πρὸς τὸν υἱὸν του, δύνασαι νὰ μοὶ ζητῆς πάντοτε, χρήματα ὅμως λίαν σπανίως». Ἡμέραν τινὰ παρουσιάζεται πρὸς αὐτὸν εἰς συμπατριώτης μουσικὸς, ἐν μεγάλῃ πενίᾳ εὐρισκόμενος καὶ πατὴρ πολυμελοῦς οἰκογενείας ἐν Γερμανίᾳ. Πῶς νὰ κάμῃ ὁ Ὀφφενβάχ, ἵνα βοηθήσῃ τὸν συμπολίτην, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀνοίξῃ τὸ βαλάντιον;

— Ἄκουσον, τῷ λέγει, δὲν δύναμαι νὰ σε βοηθήσω ἀποτελεσματικώτερον ἢ συνιστῶν σε εἰς τὸν Ροσχίλδ. Λάβε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ ὑπάγε πρὸς αὐτόν. Ἡ ἐπιστολὴ περιεῖχε τὰ ἐξῆς:

«Πρὸς τὸν Ἀθένητον τῶν κεφαλαίουχων. Ἐπιθυμῶ πολὺ ὁ φέρων τὸ παρόν μου, συμπατριώτης καὶ καλὸς μουσικὸς ἀλλὰ πενέστατος καὶ οἰκογενειάρχης, ν' ἀνακουφισθῇ. Ἀλλὰ τί δύναται ὁ ἀσθενὴς Offenbach! Μόνον νὰ τὸν συστήσῃ εἰς τὸν παντοδύναμον Ροσχίλδ, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ.

Ὁ φίλος σου
ΟΦΦΕΝΒΑΧ».

Ἀλλὰ pour un Juif il faut un Juif, λέγουσιν οἱ Γάλλοι. Ὁ Ὀφφενβάχ ἐγνώριζε καλῶς τὸν φίλον του Ὀφφενβάχ. Ἀπήντησε πρὸς αὐτὸν εὐφρόστατα ὡς ἐξῆς:

«Πρὸς τὸν βασιλέα τῶν μελοδραματιῶν. Ἐδῶκα πρὸς τὸν συμπατριώτην σου χίλια φράγκα, ἀλλὰ νομίζω ὅτι σὺ ὁ ἀσθενὴς Ὀφφενβάχ δύνασαι νὰ πράξῃς ὑπὲρ αὐτοῦ ὅ,τι δὲν δύναται ὁ παντοδύναμος Ροσχίλδ. Χωρὶς νὰ ἀνοίξῃς τὸ βαλάντιόν σου, δύνασαι νὰ δώσῃς εἰς τὸν συμπατριώτην σου δεκαπλάσιον τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ἔδωκα ἐγὼ. Εἰπέ εἰς αὐτόν νὰ κάμῃ προσκλήσεις διὰ μίαν μουσικὴν συμφωνίαν. Ἄς προκηρυχθῇ ὅτι ὁ Ὀφφενβάχ κατὰ τὸ μουσικὸν τοῦτο ἀπόφασμα θὰ ἐκτελέσῃ τεμάχια μετ' ἡμῶν τὴν μεγάλῃν βάρβιτον του (violoncelle), οἱ Παρισίνοὶ θὰ τρέξωσι σωρηδόν, καὶ ὁ συμπατριώτης σου θὰ εὐπορήσῃ».

Ὁ πτωχὸς μουσικὸς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν μόνον μετ' ἡμῶν χίλια φράγκα τοῦ Ροσχίλδ. Φεῦ! ἡ δοκιμασία ἦτον ἀνωτέρα τῶν δυνάμεων τοῦ ματαίου καὶ φιλαργύρου Ὀφφενβάχ!

«Ὅποιον μυστικὸν κατεῖχεν ἡ φύσις, λέγει ὁ Fontenelle, ἵνα ποικίλῃ τὸσον πολὺ ἐν τῶν ἀπλοῦν πράγμα, ὡς τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον!» Ὅποιον μυστικὸν κατεῖχεν ἡ φύσις, λέγομεν καὶ ἡμεῖς παρωδοῦντες τὸν Fontenelle, ἵνα στερήσῃ καρδίαν ἀνθρώπου, ὅστις ὡς ὁ Ὀφφενβάχ, ἡ Ραχίλ, συνεκίνησαν τὸσον πολὺ τὰς καρδίας ἄλλων!

Πάντη ἀνόμοιος τὸν χαρκατῆρα εἶναι ὁ γενναῖος, μεταιόφρων καὶ συμπαθητικὸς δραματικὸς ποιητὴς Gondinet, τοῦ ὁποῖου τὴν νέαν κωμωδίαν «Les grands enfants» ἐχειροκροτήσαμεν προ-

χθῆς ἐν τῷ θεάτρῳ Vaudeville. Ὁ Gondinet κατεῖχε ἐν τῇ δραματικῇ ποιήσει θέσιν κἄπως ἀνάλογον τοῦ Ὀφφενβάχ ἐν τῇ μουσικῇ. Γράφει τὰς ἐλαφρὰς καὶ λίαν διασκεδαστικὰς ἐκείνας κωμωδίας, τὰς ὁποίας οἱ Γερμανοὶ καλοῦσι Posse, καὶ εἰς τὰς ὁποίας σήμερον τὸ κοινὸν καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀρέσεται.

Ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ κωμωδίᾳ ὁ Gondinet πραγματεύεται ἐν κοινωνικῶν ζητημάτων, τὸ τοῦ διαζυγίου, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστὸν, εἰσέτι ἀπαγορεύεται ἐν Γαλλίᾳ, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἐντὸς ὀλίγου ἐν τῇ Βουλῇ μέλλων νὰ παρουσιασθῇ καὶ πιθανώτατα νὰ ἐπιψηφισθῇ νόμος θὰ ἐπιτρέψῃ τοῦ λοιποῦ. Ὁ ποιητὴς διὰ τῆς κωμωδίας ταύτης ζητεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἱεροὶ τοῦ γάμου δεσμοὶ δὲν διαλύονται ποτὲ εἰς χρηστοὺς καὶ ἐναρέτους ἀνθρώπους, ἀλλὰ μόνον εἰς διεσθαρμένους. Πρὸς τοῦτο φέρει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν ἐκ Βλαχίας πριγκηπέσσαν Sterdza, ἥτις χωρισθεῖσα τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ ἐκ δευτέρου ὑπανδρουθεῖσα ἔρχεται εἰς Παρισίους. Ἐνταῦθα ἀπαντᾷ ἐν τινὶ οἰκίᾳ τὸν πρῶτον αὐτῆς ἄνδρα, ἀλλ' οὐδεμίαν αἰσθάνεται στενοχωρίαν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Ἐπίσης οἱ δύο ἄνδρες οὐδὲν ἄλλως εἶναι τεταραγμένοι, σφιγγουσι τὰς χεῖρας ἀλλήλων καὶ ἀνταλλάσσουν προσρήσεις. Ἐπὶ τέλους οἱ δύο ἄνδρες καὶ ἡ γυνὴ λαμβάνουσι θέσιν εἰς μίαν τράπεζαν καὶ παίζουσι wist. Ἡ σκηνὴ αὕτη εἶναι κωμικωτάτη. Τοῦναντίον κατὰ τὸν Gondinet μία χρηστὴ γυνὴ θὰ προτιμῆσῃ τὰ πάνδεινα νὰ ὑποφέρῃ ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς τῆς ἢ νὰ χωρισθῇ καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον, πρὸ πάντων ἐὰν ἔχῃ τέκνα, ἀργὰ ἢ γρήγορα δὲ τὰ τέκνα θὰ φέρωσι τὴν συμφιλίωσιν τῶν γονέων, καὶ ἐὰν εἰσέτι ἐπῆλθε χωρισμός. Πρὸς τοῦτο ὁ Gondinet φέρει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν κυρίαν Morangis εἰς ἀντίθεσιν τῆς Βλαχίδος. Ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἀλλ' ὑπομείνας τὸν χωρισμὸν μετ' ἀξιοπροσεΐας καὶ ἀναθρέψασα καλῶς τὴν κόρην τῆς εἶδεν ἐπὶ τέλους τὸν ἄνδρα αὐτῆς νὰ προσέλθῃ μετανῶν καὶ νὰ συμφιλιωθῇ.

Ἐβρέθη πολλάκις ὅτι οἱ μεγάλοι ἄνδρες πρόπει νὰ ἀποθηνήσκωσιν εὐθὺς ἅμα φθάσωσι τὸ ἔπακρον τῆς δόξης αὐτῶν. Ὁ λόγος οὗτος ἔπαρμόζεται πρὸ πάντων διὰ τὸν Γαριβάλδην. Ἀπ' οὗ ὕβρισε τηλεγραφικῶς τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Ἰταλίας, ἀποκαλῶν αὐτὸν ὑπέρτερον, ἀνήγγειλεν ὅτι ἔρχεται εἰς Γένουαν ἵνα ἐλευθερώσῃ διὰ τῆς βίας τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ganzio, καταδικασθέντα ὡς γνωστὸν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου εἰς φυλάκισιν, διότι ἀνεμίγη εἰς τὰς στασιαστικὰς διαδηλώσεις αἰτινας ἔλαβον χώραν τῇ 10 Μαρτίου εἰς Γένουαν, ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ἡμέρᾳ τῆς γεννήσεως τοῦ Mazzini. 50,000 περίπου ὅπαδοι περιέμενον τὸν Γαριβάλδην, ὅλα αἱ ἐρημερίδες ἀνήγγειλον φοβερὰν εἶδιν, ὁ Γαριβάλδης τέλος ἐφάνη εἰς Γένουαν, ἀλλ' ἡ ἡσυχία οὐδὲν ἄλλως διαταράχθη! Τί συνέβη; τὸ

παντοδύναμον ἀργύριον, ὡς διηγοῦνται, ἔφερε τὰ πάντα εἰς τάξιν.

Ὁ Γαριβάλδης δὲν εἶναι δούλος τῶν χρημάτων, ἀλλ' ἀπὸ πολλοῦ εἶναι νευρὸσπαστον τῶν περὶ αὐτὸν, ἰδίως τῆς τελευταίας γυναικὸς του, κυρίας Φραντσέσκας, πρῶτην τροφὸν τῶν τέκνων τῆς κόρης του, καὶ τοῦ υἱοῦ του Μενόττη.

Ὁ Μενόττης Γαριβάλδης εἶναι αἰώνως εἰς μεγάλῃς χρηματικῆς στενοχωρίας, μεθ' ὅλας τὰς ἀλλεπαλλήλους συνδρομὰς, ἃς παρὰ τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ἔλαβε, διότι ἔχει τὴν μανίαν κερδοσκοπικῶν ἀνοήτων ἐπιχειρήσεων. Ὅτε ἡ ἰταλικὴ Βουλὴ ἐπεψήφισε τὴν ἐξ 100,000 φράγκων ἐτήσιαν ἐπιχορήγησιν τοῦ Γαριβάλδην, ὁ Μενόττης ἔτριβε τὰς χεῖρας ὑπὸ χαρᾶς. Ἀλλ' ἡ κυρία Φραντσέσκα ha le scarpe grosse ma il cervello fino, ὅπως λέγουσιν οἱ Ἰταλοί. Κρατεῖ σφιγκτὰ τὰς 100,000 καὶ ἐτοιμάζει δυνατὰ κομμοδέματα διὰ τὸ γῆρας τῆς.

— Τοῦλάχιστον ὀλίγα ψίχαλα, μάννα Φραντσέσκα! φωνάζει ὁ Μενόττης.

— Δὲν εἶναι ἀνάγκη, ἀπαντᾷ ἡ ἀδυσώπητος Φραντσέσκα.

Καὶ ὁ ἀτυχὴς Μενόττης ἀναγκάζεται νὰ κύπτῃ τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τῆς χωρικῆς ταύτης, φοβούμενος μὴ ἐπισύρῃ καθ' ἑαυτοῦ τὴν πατρικὴν ὀργήν. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἡ κυρία Φραντσέσκα ἐφάνη γενναία, ἀρῆκεν εἰς τὸν Μενόττην ὀλόκληρον τὸ ποσόν, ὅπερ ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις προσήνεγκεν ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν Γαριβαλδινὴν στάσιν. Πῶς τόση γενναϊότης ἐκ μέρους τῆς Φραντσέσκας; Αἱ! εἶναι εἰς τὰς μεγάλας χαρὰς τῆς καὶ ἡ εὐτυχία μαλακύνει πάντοτε τὴν ἀνθρώπινον καρδίαν. Βλέπει ἤδη πραγματοποιούμενον τὸ μέγα ὄνειρόν της. Θὰ κατοικήσῃ μετὰ τοῦ Γαριβάλδην τὸ χωρίον τῆς, ἐκεῖ δὲ, δεικνύουσα τὸν ἐλευθερωτὴν τῶν δύο Σικελιῶν εἰς τὰς ἄλλας παραμάνας, τὰς παλαιὰς συντρόφους τῆς, θὰ λέγῃ ὑπερηφάνως: «Εἶναι ὁ σύζυγός μου!» *

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Μουσικὸς τις συγγραφεὺς ἠλθέ ποτε εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ μουσουργοῦ τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου, καὶ τῷ εἶπεν:

— Ἐγὼ ἐντὸς τοῦ χαρτοφυλακίου μου δύο μελοδραμάτια, με λέγει δὲ ὁ διευθυντὴς ἐνὸς θεάτρου, ὅτι θέλει νὰ διδάξῃ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τὸ ἐν τῶν δύο τούτων. Δὲν ἤξεύρω ποῖον ἐκ τῶν δύο νὰ τῷ δώσω. Θὰ σᾶς τὰ ὑποβάλω καὶ τὰ δύο, καὶ θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μοὶ εἰπῆτε ποῖον νὰ προτιμήσω. Ἐρ' οἷς καὶ ὁ μουσικὸς οὗτος συγγραφεὺς καθίζει παρὰ τὸ κλειδοκώμβalon.

Ἀλλὰ μόλις ἐτελείωσε τὴν καταπληκτικὴν συμφωνίαν τοῦ πρώτου τεμαχίου τοῦ μελοδράματος τοῦ ὁ μουσουργός, καὶ ὁ Ῥοσσίνης, χωρὶς ν' ἀκούσῃ τὸ ἄλλο μελόδραμα, τῷ λέγει:

— Προτιμῶ τὸ ἄλλο!

Κομφευόμενός τις λαμβάνει κατὰ μέρος τὸν ἰατρὸν, ὅστις ἐπεσκέφθη πρὸ ὀλίγου τὸν θεῖόν του, ἀσθενήσαντα, καί :

— Λοιπὸν, ἰατρέ; τῷ λέγει ἐρωτῶν μὲ φωνὴν ἀσθμαίνουσαν.

— Τὸν ἐχάσαμεν! ἀποκρίνεται ὁ ἰατρός.

Ὁ κομφευόμενος ἀρχίζει τότε καὶ ἐλάττει στεναγμούς λίαν θρηνώδεις.

Ἄλλ' ὁ γέρον ἰατρός, ὅστις γνωρίζει τὸν νόσον ἐν γένει, καὶ τοὺς σημερινοὺς ἀνεψιοὺς ἰδίως,

— Ἐλάτε, τῷ λέγει, φίλε μου, ἤσυχάσατε... ἀφοῦ σὰς βεβαιῶνω, ὅτι τὸν ἐχάσαμεν.

Σκηνὴ συστάσεως.

— Κύριοι, σὰς παρουσιάζω τὸν φίλον μου Δ... Δὲν εἶνε τόσον ἀνόητος ὅσον φαίνεται.

Ἐφ' οἷς ὁ συνιστώμενος ὑπέλαθε ζωηρῶς.

— Καὶ αὕτη ἀκριβῶς, κύριοι, ἡ διαφορὰ ὑπάρχει μεταξύ ἐμοῦ καὶ τοῦ φίλου μου.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Ὅτε ἐφυλακίσθη ὁ Βερνζέ, ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψίν του ὁ δραματικὸς ποιητὴς Βιεννέ.

— Ὅχ ἐποιήσατε πολλὰ ἔξσηματα ἀφ' ὅτου εἴσθε ἐδῶ, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Βιεννέ.

— Ἀκόμη δὲν ἔκαμα πρὸς τὴν ἀρχὴν μόνον ἐνός.

— Τοῦτο μ' ἐκπλήττει.

— Καὶ πῶς; νομίζετε, εἶπεν ὁ Βερνζέ, ὅτι κάμνω ἐν ἔξσημα μὲ ὅσπιν εὐκολίαν κάμνετε σεῖς μίαν τραγωδίαν;

Εἰς τοὺς πλησιεστάτους συγγενεῖς τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐδίδετο ὁ τίτλος *Νοβαλλήσιμος* (ἐπιφανέστατος). Ὑπῆρχε δὲ καὶ *Πρωτονοβαλλήσιμος*, καὶ κατωρθώθη καὶ *Πρωτονοβαλλήσιμοῦπέριτος*, καθ' ἃν χρόνον αἱ λέξεις ἐχαλκεύοντο πρὸς ἀφορμὴν μισθοδοτήσεως ἀρχῶν.

Ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ σπουδαστηρίου τοῦ διασήμου δραματικοῦ ποιητοῦ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ *Emile Augier* ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή: «Οἱ ἐρχόμενοι εἰς ἐπίσκεψίν μου μοὶ περιποιήσιν τιμὴν, οἱ δὲ μὴ ἐρχόμενοι μοὶ προξενούσιν εὐχαρίστησιν». IGNAE.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* Οὔτε οἱ φιλάργυροι ἀγαπῶσι νὰ γνωρίζωμεν τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τοῦ πλοῦτου των, οὔτε αἱ ἐρωτότροποι γυναῖκες τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τῆς ἡλικίας των· οἱ μὲν, διότι φοβοῦνται μὴ τοὺς ἀναγκάσωμεν εἰς ἀξίωσιν τινα τῶν δαπανῶν των, αἱ δὲ, διότι φοβοῦνται μὴ συμβουλεύσωμεν εἰς αὐτὰς περιορισμὸν τινα εἰς τὸν στολισμὸν των.

* Ἡ καρδιά ἡμῶν ἔχει κλειθρα, τὰ ὁποῖα ἀνοίγονται οὕτως εἶπεν ἀρ' ἐαυτῶν τὸ πρῶτ', δυσ-

κόλως τὴν μεσημβρίαν καὶ δυσκολώτατα ἢ οὐδὲν τὸ ἐσπέρας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἰδοὺ τοῦ φθάνει ἡ κερδοσκοπικὴ ἀπληστία τοῦ ἀνθρώπου, νὰ καθιστᾷ καὶ τὸ ἀθώοτερον τῶν πτηνῶν ὄργανον κακοήλων πράξεων. Ὁρολογοποιεῖόν τι τῆς ἐν Ἑλβετικῇ πόλει *Lugano* ἔχει πολλὰς ἑκατοντάδας περιστέρων πεπαιδευμένων, ἃς ἀποστέλλει εἰς Ἰταλίαν ἐναερίους κομιστάς λαθρεμπορίου, ὅπερ ἀφοῦ μεταφέρουσιν εἰς τὸν πρὸς θν ὄρον, ἐπιστρέφουσιν ἀμέσως εἰς Ἑλβετίαν. Τί δὲ εἶνε τὸ λαθρεμπόριον; Μικρὰ ὄρολογία, ἅτινα ὁ Ἑλβετὸς κερδοσκόπος προσδένει εἰς τὸν πόδα τῶν περιστέρων. Καὶ οὕτως ἐλπίζει νὰ εἰσάγῃ διὰ τοῦ τρόπου τούτου πεντηκοντάδα ὄρολογίων καθ' ἑκάστην ἔτην οὐδενὸς τέλους, καὶ ἄνευ κινδύνου μὴ συλληφθῆ τὰ λαθρεμπόριον.

Ἐσχάτως ἐν τῇ μεγάλῃ λέσχῃ τοῦ *Monaco*, εἰς δύο κατὰ συνέχειαν ἐσπέρας, ὁ βαρώνος *X***, ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τοῦ Μεκλεμβούργου, ἔσχε τὴν τύχην νὰ κερδίσῃ 300,000 φράγκων, τὰ ὁποῖα ἐπέλεισε καλῶς εἰς κιβώτιον ἐν τῷ ξενοδοχείῳ. ἐν ᾧ κατόκει. Ἀλλὰ φαντασθῆτε τὴν κατάπληξίν του, ὅτε τὴν ἐπιούσῃν ἐξυπνήσας παρετήρησεν ὅτι τὸ πολύτιμον κιβώτιον εἶχε γείνει ἄφαντον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ θαλαμηπόλος τοῦ *Ιωάννης*.

Ὁ *Ιωάννης* οὗτος ἦτο γηραιὸς ὑπηρέτης πρὸς τὸν εἰς πολλὰς περιστάσεις δείγματα ἐξαιρέτου ἀφοσιώσεως καὶ πίστεως. Ἐν τούτοις ὁ βαρώνος εὐρίσκατο νῦν ἐν ἀπορίᾳ χρηματικῇ. Τηλεγραφεῖ λοιπὸν πρὸς τὸν πατέρα του εἰς Γερμανίαν ἀρηγούμενος αὐτῷ τὸ ἀτύχημα καὶ ζητῶν συνδρομὴν. Ἐλαβε δὲ τὴν ἐπομένην ἀπάντησιν· «Μὴ ἀνησυχῆς διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν χρημάτων. Ὁ *Ιωάννης* εἶνε ἐδῶ μὲ τὰ χρήματα ὅλα, τὰ ὁποῖα νομίζεις χαμένα. Φοβούμενος μήπως λάβωσι πάλιν τὸν δρόμον τῆς ρουλέττας, καὶ συμμορφούμενος πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς φρονήσεως, ἦλθε νὰ καταθέσῃ τὸ πολύτιμον κιβώτιον ἐν ἀσφαλεῖ. Ἐλθέ λοιπὸν καὶ σὺ ταχέως».

Εἰς ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Σὰς συνέθι βεβαίως ποτὲ νὰ ἔχητε ἀνάγκην νὰ ζυγιστέ τι καὶ νὰ μὴ ἔχητε πρόχειρα σταθμά. Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀναπληροῦτε προχείρως διὰ νομισμάτων· 3968 δραχμὰί νέαι εἰς χρυσόν, ἢ 256 δρ. νέαι εἰς ἄργυρον, ἢ 18 δραχ. καὶ 80 λεπτὰ εἰς χαλκόν, ἰσοδυναμοῦσι τῷ βάρει μιᾶς ὀκάδος.

Ἦ; πρὸς τὰ γαλλικὰ σταθμά ἀπαιτοῦνται 15 ὄ χρυσὰ εἰκοσάφραγκα, ἢ 40 ἀργυρὰ πεντάφραγκα ἢ 100 χαλκοῦ δεκάλεπτα, ὅπως ἀποτελέσωσι βάρους ἐνὸς *χιλιογράμμου*.